

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vznik a vývoj plzeňského pivovaru Světovar

Tomáš Pfejfer

B7106 Historická studia

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Plzni 2014

.....

Poděkování

Za cenné rady, připomínky a trpělivost děkuji svému vedoucímu bakalářské práce
PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D.

Obsah

Úvod	6
1 Situace plzeňských pivovarů v 19. století	7
1.1 Zakladatelské snahy podnikatelů	7
1.2 Založení Prioru a jednání o dalších pivovarech	9
2 Počátky Světovaru	12
2.1 Jednání se Živnostenskou bankou	12
2.2 Budování Světovaru	14
2.3 Upisování akcií a započetí stavebních prací	15
2.4 Zaměstnanci, vnitřní zařízení a přísun vody do podniku	17
2.5 Navýšení kapitálu a spory ohledně ochranných známek	19
2.6 Zajišťování odbytu	20
2.7 Budování vodovodu	20
2.8 Provozní zaměstnanci a nové ochranné známky	22
3 Zahájení výroby	24
3.1 Propagace Světovaru	25
3.2 Komplikace s výrobou	26
3.3 Modernizace a vzestup Světovaru	28
3.4 Komplikace se stakeholdery	29
3.5 Domácí trh a export	30
4 První světová válka	33
4.1 Výroba pivní náhražky	33
4.2 Omezení kontingentu a náhradní využití Světovaru	34
5 Poválečná léta	37
5.1 Dobývání domácího trhu	37
5.2 Likvidace Prioru	39
5.3 Rozšiřování Světovaru a obnovení ochranných známek	39
6 Postupný pád Světovaru	42
6.1 Vzдор Světovaru	42
6.2 Ústupky vůči Měšťanskému pivovaru	43
6.3 Fúze Světovaru s Gambrinusem	44
6.4 Likvidace Světovaru	46
6.5 Osud Světovaru po ukončení výroby piva	49
Závěr	51
Summary	54
Seznam literatury a pramenů	55
Přílohy	

Úvod

Tato práce se zabývá problematikou plzeňského pivovarnictví na počátku 20. století se zaměřením na jeden z nejmodernějších pivovarů na území Rakouska-Uherska – Světovar. Snahu o zbudování tohoto podniku provázela, stejně jako ostatní nově vznikající pivovary, vytrvalá záškodnická činnost vedoucího pivovarského závodu, Měšťanského pivovaru. Ta po zbudování Světovaru ještě zesílila a stupňující se protisvětovarské akce nakonec vyvrcholily jeho skutečnou likvidací. Přesto byl Světovar jedním z mála závodů, kterému se nejenže podařilo zrealizovat zbudování pivovaru, ale dokonce se i postavil jednomu z nejproslulejších pivovarů ve střední Evropě. Následující stránky tak mapují nejen neúspěšné pokusy vznikajících podniků prorazit vedle slavného Měšťanského pivovaru, ale především vzestup jednoho ryze českého závodu, který svou urputnou a vytrvalou snahou uspět na několik desítek let ohrozil výjimečnost tehdejšího pivovarského koncernu.

K vypracování tohoto tématu mě přivedla skutečnost, že objekt Světovaru, který se po letech chátrání vrací do středu zájmu, není svými současnými návštěvníky chápán jako bývalý pivovar, nýbrž jako obyčejná stará budova, která se rekonstruuje. Proto je cílem této práce obeznámit veřejnost s jeho minulostí, která zároveň poukazuje na problematiku života v Plzni v době první světové války a hospodářské krize. Světovaru bylo doposud věnováno velmi málo prostoru, protože ve špičce vnímání plzeňského piva stojí Plzeňský Prazdroj s Gambrinusem. Přitom právě první výše zmíněný podnik byl před zhruba devadesáti lety slávou Světovaru zastiňován. Tato práce tak podrobněji přibližuje nejen dlouhotrvající konkurenční boj těchto podniků, ale především Světovar představuje jako ryze český pivovar, který se urputnou snahou svého zakladatele – Jana Kleissla – dokázal prodat na výsluní.

Toto téma je zpracováno nejen z dochovaných archiválií Plzeňského Prazdroje, ale čerpá také z dobového tisku a vyjádření odborníků, kteří vývoj, vzestup a pád Světovaru sledovali. Práce tak není jednostrannou charakteristikou jednoho z mnoha závodů v Plzni, ale zaobírá se komplexním pohledem na situaci v pivovarnictví od konce 19. do první poloviny 20. století.

1 Situace plzeňských pivovarů v 19. století

Plzeň, konkrétně plzeňský Měšťanský pivovar, patří v pivovarnictví mezi celosvětové pojmy. Právě z tohoto místa vzešel druh piva, který se stal takřka kultem. Přestože je plzeňské pivo výsledkem celé řady náhod - bavorský sládek Josef Groll z Vilshofenu, pracující s plzeňskou vodou, žateckým chmelem a světlejším sladem¹, vyrobil tento originální druh piva vlastně náhodou – je již přes sto padesát let považováno za jedno z nejlepších na světě. Současně se vznikem nového druhu piva, tzv. pilsneru², vznikl roku 1842 i zmíněný Měšťanský pivovar, který na lokálním trhu držel prim až do roku 1869, kdy byl založen další pivovar, a to První plzeňský akciový pivovar. Ten je dnes znám především pod názvem Gambrinus, což je jméno, na něž byla firma časem přejmenována. Oba tyto pivovary se soustředily zpočátku na zásobení lokálních podniků, ovšem s rostoucí slávou piva plzeňského typu, která poměrně rychle šířila tento nápoj do západní Evropy³, se oběma pivovarům postupně otevřela brána do celého světa.

Zájem o produkt plzeňských pivovarů neznamenal jen zvýšení výroby v obou závodech. Především motivoval celou řadu dalších podnikatelů k založení dalších závodů, které by po vzoru dvou stávajících plzeňských pivovarů produkovaly pivo plzeňského typu, a to nejen pro lokální nasycení trhu, ale především pro export.⁴

1.1 Zakladatelské snahy podnikatelů

První pokus o založení třetího pivovaru na území Plzně přišel z Anglie. Společnost, která si pro výstavbu pivovaru zakoupila roku 1889 v Plzni pozemky⁵, svůj plán nakonec nedokončila. Hlavním problémem byl základní kapitál, který společnost nebyla schopna složit.⁶

Přestože se realizace projektu setkala s neúspěchem již ve svých počátcích, neodradila ostatní podnikatele od dalších snah o vybudování fungujícího podniku, který by byl schopen konkurovat stávajícímu plzeňskému Měšťanskému pivovaru a Prvnímu plzeňskému akciovému pivovaru na poli domácím i zahraničním. Oba tyto stávající pivovary se kon-

¹ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959. s. 49.

² Tamtéž s. 50.

³ Tamtéž s. 56.

⁴ *Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství*. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1889, s. 367.

⁵ *Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví*. V Praze: Karel Tiller, 1889, s. 56.

⁶ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 233.*

cem 19. století začaly i více vměšovat do podnikatelských plánů potenciální konkurence, aby před vzniklou situací chránily svou stávající prosperitu.⁷

Záhy po neúspěšném pokusu anglické společnosti o založení nového pivovaru se pod vedením neuvedeného vídeňského finančního ústavu pokusilo realizovat stavbu dalšího pivovaru družstvo, které za pomoci advokáta J. Schanzera skoupilo pro stavbu pozemky a nechalo zhotovit plány projektu. Přesto nebyla stavba nikdy zahájena.⁸

I přes počáteční neúspěchy nedošlo v rámci zakladatelské aktivity k výraznému úpadku. Důkazem toho je další projekt, který započal v polovině roku 1892 ve Vídni, kde se zastoupení nově vzniklého družstva (Fr. V. Haardt, Jan Orel a August Schuchardt) spojilo s majiteli pivovaru ve Starém Plzenci. Družstvo, které se mezitím stalo akciovou společností, se spolu s bratry Wolfovými, majiteli staroplzeneckého pivovaru, dohodlo na vzájemné spolupráci, protože bratři Wolfové hodlali do budoucna svůj stávající pivovar sloučit s pivovarem plánovaným vídeňskými zastupiteli. Pro samotnou stavbu pivovaru proto zakoupili pozemky u Lobeze, kde měl nový pivovar v následujících letech vyrůst. Překážkou se ale stalo plzeňské okresní hejtmanství, které společně s oběma stávajícími pivovary se stavbou nesouhlasilo. Důvodem zde byl opět nízký kapitál, proto byl na stávající společnost plánující stavbu nového pivovaru vyvinut tlak za účelem zvýšení základního kapitálu a zhotovení nových plánů. Od toho však společnost ustoupila, a proto byl projekt ministerstvem obchodu zastaven.⁹

Další osobou, která měla zájem o vybudování třetího plzeňského pivovaru, byl doktor Karel Urban, majitel malého pivovaru v Praze. Ten spolu s cukrovarníkem Ludvíkem Piettem založil další družstvo, jehož prostřednictvím se rozhodl od J. Schanzera zakoupit pozemky, které od prvního pokusu o založení pivovaru zůstávaly nevyužité. Problémem Ludvíka Pietteho a doktora Karla Urbana se stal opět vysoký požadovaný základní kapitál a následně také vysoká odkupní cena pozemků ve vlastnictví J. Schanzera. Ludvík Piette svou snahu o založení pivovaru nevzdával a rozhodl se požádat ministerstvo vnitra o vydání koncese na stavbu pivovaru, jehož hlavním předmětem činnosti by byla výroba piva a jeho vývoz do zahraničí.¹⁰

⁷ Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

⁹ *Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství*. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1892, s. 335, s. 429.

Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1893, s. 315. *Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví*. V Praze: Karel Tiller, 1892, s. 207.

¹⁰ *Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství*. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1892, s. 527, s. 551.

Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví. V Praze: Karel Tiller, 1892, s. 207.

1.2 Založení Prioru a jednání o dalších pivovarech

Mezitím se jinému pražskému družstvu podařilo založit třetí plzeňský pivovar – Prior – který se úspěšně držel až do roku 1925, kdy byl po setrvávajících problémech s klesajícím odbytem zruinován finanční krizí podniku a následně odkoupen Měšťanským pivovarem, jenž jeho provoz definitivně zastavil a ponechal v činnosti pouze jeho sladovny.¹¹ V obchodním rejstříku setrval pivovar Prior do roku 1928, sladovny se ale používaly ještě v 90. letech 20. století.¹²

Přestože se koncem 19. století nacházely v Plzni již tři prosperující pivovary, zakladatelská činnost v tomto směru stále neustávala. Roku 1895 se německý komerční rada Karl Reichl, majitel kulbašského pivovaru a několika pivnic, rozhodl přijít s dalším plánem na výstavbu čtvrtého plzeňského pivovaru. Jeho hlavním motivem byl fakt, že ve svých pivnicích vyčepoval ročně přes 30 000 hl plzeňského piva, a proto bylo v jeho zájmu vybudovat pivovar, který by automaticky zásoboval jeho vlastní podniky. Pro stavbu tohoto pivovaru si zvolil lokalitu nad Českým údolím u Doudlevec.¹³

I přes úspěšné založení třetího pivovaru Prioru se ve většině případů dařilo oběma původním pivovarům, Měšťanskému pivovaru a Prvnímu plzeňskému akciovému pivovaru, projekty podnikatelů z celé Evropy sabotovat. Nicméně v tomto případě hrozilo, že na trh vstoupí další konkurenční pivovar, který bude odvádět klientelu již zavedeným podnikům. Hlavním důvodem byl fakt, že Karl Reichl byl v rámci snahy o lepší vídeňsko - berlínské vztahy protežován Zemskou bankou, která byla Vídní podporována. To se ovšem nakonec ukázalo jako nedostačující, protože proti plánovanému projektu se postavily nejen měšťanský a akciový pivovar, u nichž byl tento postup do jisté míry očekáván, ale také městské zastupitelstvo, vrchní okresní lékař Dr. Bohumil Hellmuth¹⁴ a zástupci okolních obcí, jimž projekt jistou měrou zasahoval do pole působnosti. Následovalo zhruba dvouleté prošetřování všech vyčenených připomínek, které nakonec v srpnu roku 1897 skončilo zamítnutím projektu okresním hejtmanstvím.¹⁵

Nově plánovaný projekt tedy opět ztroskotal na nepřízni dvou hlavních pivovarů a negativním postoji okolních obcí. Nicméně se podařilo po letech vystoupit projektu cukrovarníka Ludvíka Pietteho, který si roku 1894 zažádal na ministerstvu vnitra o koncesi ke

¹¹ Tamtéž.

¹² ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.106.

¹³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 234.

¹⁴ [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://www.paichl.cz/paichl/knihy/PLZ_luzka.htm.

¹⁵ *Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví*. V Praze: Karel Tiller, 1897, s. 63.

zřízení vývozního plzeňského pivovaru. Proti tomuto aktu se následně rozjela série odvolání vedená z jedné strany Karlem Reichlem a z druhé strany stávajícími pivovary a městskou radou. Místodržitelství, ke kterému se všechny složky odvolávaly, se rozhodlo celou situaci ještě došetřit. Vše se nakonec přiklonilo ke Karlu Reichlovi a Zemské bance, a to i přes neutichající protesty především měšťanského a akciového pivovaru. Po vyřešení živnostenského a vodního práva se však situace změnila a roku 1899 už prakticky nemohlo vzniku nového pivovaru stát nic v cestě.¹⁶

Přestože měl Karl Reichl povolení ke stavbě pivovaru s vlastní elektrárnou, projekt se pokusilo zmařit ještě několik činitelů – vojenské velitelství, majitelé doudleveckého mlýna apod. - nicméně jejich požadavek na zastavení plánované stavby pivovaru ministerstvo vnitra zamítlo.¹⁷ Jak uvádí Eva Cironisová: „*Městské zastupitelstvo se poté v záležitosti obou projektů odvolalo ke správnímu soudu ve Vídni, ten se však po roce 1900 postavil na stranu Reichla a banky.*“¹⁸

Měšťanský i akciový pivovar se proto rozhodly zvolit zcela novou strategii proti stavbě dalších pivovarů, u nichž se realizace zdála být již příliš pravděpodobná. To by v závěru nemuselo znamenat pouze velký nárůst konkurence, ale taktéž by celá situace mohla způsobit celkový úpadek zavedených pivovarů. Proto se oba pivovary s dalšími odpůrci výstavby pivovarů Karla Reichla a Ludvíka Pietteho dohodly na soustavném blokování realizace pomocí odvolávání se a vyhledávání nedostatků, které se daly z právního hlediska uplatnit jako pozastavující činitele celého projektu. Přestože bylo již v roce 1899 ustaveno, že projekty mohou díky příznivě nakloněným úřadům započít, vše setrvalo ve stavu nečinnosti až do roku 1903, kdy Zemská banka a Ludvík Piette svůj souboj s měšťanským a akciovým pivovarem vzdali a na počátku roku 1904 se rozhodli kompletní projekt prodat. Kupcem se stal vídeňský velkopřumyslník Josef Jerusalem, který ovšem neplánoval s projektem pokračovat a stavbu pivovaru zahájit, nýbrž jej okamžitě prodal dál, a to konkrétně Měšťanskému pivovaru. Ten nabytou koncesi prodlužoval až do roku 1922.¹⁹

Zadržovaný projekt Karla Reichla se protahoval až do roku 1911. V tomto roce se ještě podařilo koncesi na více jak dvě desítky let prodloužit. Od roku 1918, kdy se pravděpodobnost odbytu piva v Německu a rozpadajícím se Rakousku-Uhersku výrazně snížila, se

¹⁶ PŘIKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylisty, 1995. s. 68.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 234.

¹⁹ PŘIKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylisty, 1995. s. 87; s. 89; s. 93.

ale zdála být stavba dalšího pivovaru s produkcí určenou pro export prakticky zbytečná.²⁰ Koncese nakonec vypršela ke konci roku 1932. V té době už byla koncese starostů dědiců, kterým se koncesi nejenže nepodařilo prodloužit, ale kvůli změněné situaci, díky níž již nemusel mít Měšťanský pivovar obavy ze vzniku dalších konkurenčních pivovarů, nebylo možné koncesi včetně pozemků prodat.²¹

²⁰ [online]. [cit. 2014-03-02]. Dostupné z: <http://www.pivovary.info/view.php?cisloclanku=2008050019>.

²¹ PŘIKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylizace, 1995. s. 244.

2 Počátky Světovaru

V každém případě se i přes nepřekonatelné překážky ve snaze o výstavbu dalších pivovarů na začátku 20. století nepřestávalo. Svědčí o tom pokus Jana Kleissla, který se roku 1901 rozhodl zřídit nový pivovar v Lobzích, což mu jakožto lokálnímu podnikateli procházelo o mnoho snadněji než jeho předchůdcům. Proto se rozhodl Jan Kleissl oslovit stavební společnost Müller & Kapsa, sídlící v Plzni, jež mu měla vypracovat podrobné plány pivovaru se stanovenou roční produkcí 50 000 hl plzeňského piva ročně.²² Celý projekt byl nakonec schválen místodržitelstvím i okresním hejtmanstvím. Na straně odpůrců stály opět plzeňské pivovary, kterým se však nepodařilo realizaci zastavit. Jan Kleissl se ale již záhy začal potýkat s nedostatkem kapitálu, a proto roku 1906 oslovil Živnostenskou banku v Plzni.²³

2.1 Jednání se Živnostenskou bankou

Ještě před finálním vyřčením verdiktu ohledně osudu plánované stavby pivovaru Jana Kleissla došlo k vypracování plánu na další pivovar jinou osobou – místním podnikatelem Vítem Pergálem. Ten v roce 1905 získal od obce povolení ke stavbě svého pivovaru na Jíkalce. Pivovar prošel i přes námitky Měšťanského pivovaru, který se pokusil plánovanou stavbu opět překazit za pomoci různorodých právních kliček.²⁴

Eva Cironisová uvádí: „Mezitím navrhl 3. října 1907 Jan Kleissl Živnobance, aby převzala veškeré pozemky, které do té doby skoupil, za 200 000 K, získanou koncesi za 206 000 K (včetně výdajů se získáním spojených) a zaručila mu pro počáteční období členství ve správní radě nového podniku, jakož i právo k převzetí akcií v hodnotě 200 000 K. Pro případ, že by banka pivovar nepostavila, měla mu vyplatit odstupné 100 000 K a pozemky mu prodat zpět za pouhých 125 000 K.“²⁵

Tato Kleisslem stanovená dohoda byla bankou přijata jen zčásti. Banka především odmítala vyplácet v případě nerealizování projektu Kleisslem požadované částky a taktéž si stanovila podmínku, že Kleissl musí zařídit do podniku přísun vody. Bylo tedy nutné, aby

²² Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 235.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

Kleissl získal souhlas od obce Božkov k získání přísunu vody z řeky Úslavy.²⁶ Tím byla zahájena řada jednání a zkoumání v oblasti zařizování základních podmínek pro vznik nového pivovaru, v jehož čele stál na úplném počátku doktor Jaroslav Preiss. Ten byl poslán výkonným výborem Živnostenské banky do Plzně, aby po příznivém naklonění místních institucí zahájil rozbor vody z Úslavy a z městského vodovodu.²⁷ Poté, 9. listopadu, se doktor Preiss rozhodl k dalšímu jednání s Janem Kleisslem, při kterém měly být projednány neshody ve smlouvě mezi ním a Živnostenskou bankou.²⁸ I přes rozdílnou vizi, především ohledně finančního řešení všech situací, se Jan Kleissl rozhodl přistoupit na podmínky Živnostenské banky a podepsal s ní potřebné smluvní listiny. Předběžný plán výstavby nového pivovaru byl tedy předložen plzeňskému purkmistrovskému úřadu, který celou záležitost schválil 29. května 1908.²⁹

Konec května roku 1908 by se dal považovat za zlomový v jednání Měšťanského pivovaru. Ten se totiž s nově vznikajícím konkurenčním podnikem rozhodl bojovat všemi dostupnými prostředky. Vzhledem k tomu, že samotné zahájení stavby již nebylo možné napadnout tradičně užívanými právními klíčkami, rozhodl se Měšťanský pivovar varovat samotnou Živnostenskou banku, že pokud bude celý projekt nového pivovaru podporovat, odstoupí správní rada Měšťanského pivovaru od všech společných aktivit, což především znamenalo přerušení všech jejich obchodních styků. K tomu skutečně 24. října 1908 došlo.³⁰

Velmi názorná ukázka strachu z konkurence však byla předvedena až 3. září, kdy se rozhodli zástupci tří stávajících plzeňských pivovarů sejít za účelem spolupráce, jejímž cílem bylo zlikvidovat veškeré snahy o zbudování dalších pivovarů na území Plzně a okolí. Primárně byl vyvíjen nátlak na Živnostenskou banku, která měla po jednání s doktorem Voglem, zástupcem Plzeňského společenského pivovaru Prior, postupně odstoupit od projektu. Ostatní dva pivovary se však k této strategii stavěly poněkud skepticky. Plánovanou stavbu se proto rozhodly ztěžovat jiným způsobem – podle plánů stavby skupovaly okolní

²⁶ PA ČNB, fond Živnostenská banka, sg. S I/c-16, zápis 3.10. 1907 dle *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.)*, s. 235.

²⁷ PA ČNB, fond Živnostenská banka, sg. S I/c-16, zápis 5.11. 1907 dle *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.)*, s. 235.

²⁸ PA ČNB, fond Živnostenská banka, sg. S I/c-16, zápis 9.11. 1907 dle *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.)*, s. 235.

²⁹ PA PP, fond Světovar, sg. I 10, *skupování pozemků ke stavbě pivovaru, zahájení stavby, přehled pozemků*.

³⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.)*, s. 236.

pozemky, které by mohly mít pro nový projekt význam a jejichž nemožnost využití by projekt minimálně zkomplikoval.³¹ Eva Cironisová uvádí: „Zakladatelé nového podniku zas hodlali čelit konkurenci tím, že od počátku prohlašovali svůj pivovar za ryze český, vybudovaný českým kapitálem a podporující české firmy“³²

2.2 Budování Světovaru

Přestože se stávající pivovary ve strachu z konkurence pokoušely o zlomení projektu skupováním pozemků v lokalitě budoucí stavby, nebylo možné ani přes společné plánování, zmařit vše. Zatímco se tedy většina skupovacích aktivit zaměřila na okolí objektu, Živnostenská banka soustředila pozornost na vyhovující a především dostatečné zdroje přísunu vody do plánovaného podniku. Za tímto účelem proběhl v letech 1908 až 1911 nákup celé řady pozemků v oblasti Božkova, Doudlevec, Skvrňan, Lobež a Koterova.³³ Živnostenská banka také tajně koupila pozemek na Pražském předměstí, který se díky velkému vlivu banky nestal terčem veřejného odporu.³⁴ V rámci odběru vody do podniku se musela taktéž Živnostenská banka spojit i s městským vodovodem, od kterého požadovala povolení na odběr 100 000 m³.³⁵ Žádosti ze 17. listopadu bylo nakonec vyhověno.³⁶

„V závěru roku 1908 vydalo pražské místodržitelství výnosem z 23. prosince předběžné povolení ke zřízení akciové společnosti s názvem Český plzeňský pivovar, a.s. v Plzni.“³⁷

Při zažádání Živnostenské banky na okresním hejtmanství o zřízení vodovodu z Božkova se opakovaně projevíly stávající pivovary, a to především měšťanský a akciový pivovar, které se rozhodly proti vydání povolení protestovat. Na počátku roku 1909 byl protest zamítnut a stávající pivovary byly opět nuceny hledat řešení stále závažnější situace někde jinde.³⁸

V polovině roku 1909 byly vybrány dvě společnosti na zhotovení prvotních úprav a stavebních operací. Firma Müller & Kapsa se měla zasloužit o zbudování dvou studen. První měla být, po prozkoumání terénu a jakosti vody odborníky, postavena přímo

³¹ PŘÍKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylizace, 1995. s.322.

³² *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň* : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 235.

³³ PA PP, fond Světovar, sg. I 10, *skupování pozemků ke stavbě pivovaru, zahájení stavby, přehled pozemků*.

³⁴ *Pravda: Západočeský regionální deník*. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda v Plzni, 1983, roč. 64, č. 3. Příl. s. 8. (22.1. 1983).

³⁵ PA PP, fond Světovar, sg. I 23, *vodovod*.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň* : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 235.

³⁸ *Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví*. V Praze: Karel Tiller, 1910, s.45.

v lokalitě plánované stavby. Druhou studnu pak měla firma Müller & Kapsa vybudovat v Božkově u řeky Úslavy.³⁹

Druhá oslovená firma, Novák & Jahn, měla pro Živnostenskou banku zhotovit plán vnitřního zařízení, k čemuž došlo taktéž v létě roku 1909.⁴⁰

Přestože se dosavadní pivovary neustále snažily stavbu pivovaru pozastavit nebo definitivně zastavit všemi možnými způsoby, Živnostenská banka jim nebránila uskutečnit vše velmi jednoduchou cestou. Tím se naskytl možnost celý projekt i s pozemky odkoupit za cenu, jež by byla pro Živnostenskou banku výhodná. Banka nakonec tuto cenu stanovila na 500 000 K. Po schůzi všech tří pivovarů ke konci roku 1909 se rozhodlo, že na stanovenou částku všechny přistoupí. Konkurence tak mohla být definitivně pohřbena, ale z neupřesněných důvodů k odkoupení projektu nedošlo.⁴¹

S nadcházejícím rokem 1910 však nebyl tento pivovar jediný, který se chystal svůj plán na výstavbu uskutečnit. Již zmíněný Vít Pergl započal na začátku roku 1910 přípravné práce na Jíkalce, kde se již v roce 1906 rozhodl svůj pivovar postavit. I jemu se podařilo přechkat vlnu protestů a likvidačních snah Měšťanského pivovaru.⁴² Protože Pergl nebyl již v počátcích svého projektu schopen vystačit se svými finančními prostředky, rozhodl se založit konsorcium, které v roce 1911 založilo společnost Exportbrauerei A. G. In Pilsen. Plánem společnosti bylo vybudovat plzeňský pivovar, jehož hlavní náplní bude vývoz piva plzeňského typu do Uher a USA. Pergál se svou společností stihl ještě vydat 7 500 akcií po 400 K, ovšem poté se společnosti nepodařilo splatit finanční závazky za pozemky a Pergál byl nucen všechny operace přerušit.⁴³ Projekt byl nakonec necelé dva roky po Pergálově smrti, v roce 1916, nabídnut ke koupi stávajícím plzeňským pivovarům. Bez většího projednávání ale žádný z pivovarů o nákup neprojevil vážnější zájem.⁴⁴

2.3 Upisování akcií a započetí stavebních prací

Na rozdíl od neúspěšného Pergálova projektu se projekt vedený Živnostenskou bankou pomalu stával skutečností. Eva Cironisová uvádí: „13. června 1910 padlo na schůzi výkonného výboru Živnobanky rozhodnutí přistoupit k vytvoření akciové společnosti s kapitálem 3 mil. K. Za veškeré pozemky, stavby, oprávnění atd. vnesené do společnosti měla banka dostat 750 000 K v 1 875 akciích po 400 K, ostatních 5 625 měly všechny filiálky banky

³⁹ Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 236.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ PŘIKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylisty, 1995. s. 127.

⁴² Tamtéž, s. 72.

⁴³ Tamtéž, s. 130 – 148.

⁴⁴ Tamtéž, s. 166.

nabídnout veřejnou subskripci v upisovacím kursu 430 K. Ažio 30 K mělo sloužit ke krytí nákladů spojených s utvořením společnosti a k vytvoření jejího rezervního fondu. Po vzniku společnosti mělo další řízení stavby a chodu podniku přejít na správní radu společnosti, s níž hodlala Živnobanka sjednat smlouvu o úvěrovém spojení. Subskripce akcií byla zahájena 18. června a do 9. července byly všechny akcie upsány. ⁴⁵

Akcie byly větším dílem rozděleny mezi filiálky Živnostenské banky. Živnobanka samotná si jich nechala pouze 150.⁴⁶

Tato akce opět vyburcovala tři stávající pivovary, které dalšímu vývoji projektu Živnostenské banky přestávaly věnovat dostatečnou pozornost. Poté, co Živnobanka přišla s plánem rozdělení akcií, se tedy 24. června sešli na konferenci zástupci těchto plzeňských pivovarů, aby prodiskutovali možnosti odkoupení projektu, který se jim v předchozích měsících odkoupit nepodařilo. K vyřízení celé záležitosti byl na jednání se Živnostenskou bankou vyslán doktor Vogel. Ten se sešel s právním zástupcem Živnobanky, doktorem Jindřichem Kohnem, s nímž měl projednat odkup plánovaného pivovaru včetně pozemků, jež byly zakoupeny jako součást projektu. Doktor Kohn však musel konstatovat, že vzhledem k již probíhajícímu upisování akcií je na podobné kroky příliš pozdě.⁴⁷

Krátce po posledním pokusu plzeňských pivovarů o koupi byl civilním geometrem Emilem Holubem vypracován detailní plán stavby se všemi náležitostmi. Celý jeho plán stavby byl navíc vytvořen způsobem, který umožňoval v případě úspěšného vstupu na trh celý objekt dále zastavovat. Živnostenská banka se tímto krokem pokusila zajistit nerozdělení pivovaru mezi další lokality. Proto byly plány Emila Holuba navrženy k případnému rozšíření podniku a zároveň byly právně chráněny před napadením konkurence, s jejímiž výpady vůči nově vznikajícímu objektu se muselo v budoucnu počítat.⁴⁸

Zatímco probíhaly terénní úpravy v místě vzniku nového pivovaru, dostala firma Müller & Kapsa pokyn k započetí stavebních prací. První se začaly budovat administrativní stavby společně s budovami pro ubytování stálých zaměstnanců (byty pro kočí apod.). Dalšími stavbami, které měly být v první vlně zastavování lokality postaveny, patřily garáže a remízy pro odstavení vozidel a strojů.⁴⁹

⁴⁵ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 237.*

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

Eva Cironisová uvádí: „Po ukončení všech příprav a schválení stanov připravované společnosti místodržitelstvím 25. října 1910 byla na 28. listopadu 1910 svolána ustavující valná hromada akcionářů do dvorany Obchodní a živnostenské komory v Plzni.“⁵⁰

Dále uvádí: „Ta za účasti 1 124 upisovatelů, zastupujících 6 120 akcií, jednomyslně schválila návrh na zřízení akciové společnosti, výši jejího kapitálu a převzetí komplexu pozemků v Plzni, Božkově a Koterově. Poté zvolila správní radu ve složení: advokát na Král. Vinohradech JUDr. Bedřich Jahn, Jan Kleissl, velkoobchodník v Praze Vendelín Formánek, ředitel rafinerie cukru v Domažlicích Emanuel V. Hübner, statkář v Božkově Václav Jílek, majitel pily v Mirošově Antonín Kellner, advokát v Plzni JUDr. Jindřich Kohn, ředitel Živnobanky JUDr. Jaroslav Preiss a architekt a profesor v Plzni Bohuslav Štrébl. Dr. Jahn, dr. Preiss a V. Formánek zastupovali banku, dr. Jahn byl zvolen předsedou, faktické vedení správní rady však od začátku převzal místopředseda Kleissl.“⁵¹

Tyto informace však setrvaly jistou dobu mimo všeobecné vědomí. Až na začátku roku 1957 byla totiž nalezena válcovitá nádoba vyrobená z plechu, jejímž obsahem byly dokumenty různého charakteru. Většina z nich pocházela z roku 1910 a dokládala soustavný boj starších pivovarů s projektem Světovaru, ve kterém byla zapojena celá řada politických činitelů. Mezi další dokumenty pak patřily časopisy Nová Doba, Plzeňské listy, příloha Národní politiky a stanovy akciové společnosti. Vůbec nejzajímavějším dokumentem byl však pamětní zápis Jana Kleissla, dokládající založení Světovaru. Tento cenný nález, který upřesňoval založení jednoho z největších plzeňských podniků, byl nalezen V. Šilpochem z bytové správy Městského národního výboru paradoxně až při demolici budov bývalého pivovaru Světovar. Po nalezení byl dokument předán Krajskému muzeu.⁵²

2.4 Zaměstnanci, vnitřní zařízení a přísun vody do podniku

Na konci roku 1910, konkrétně 20. prosince, byl pivovar zapsán do obchodního rejstříku jako firma Český plzeňský pivovar, a.s. S tímto aktem se také začalo přemýšlet o obsazení nejdůležitějších postů v počátečních krocích výroby piva.⁵³ Prvotně se tedy řešila osoba vrchního sládka, na nějž byl nakonec nominován sládek Arcivévodského pivovaru v Benešově – Viktor Woitsch. Ten po necelém měsíci, konkrétně 17. ledna 1911, podepsal u pivovaru Světovar smlouvu, kterou se zavazoval k nástupu do funkce od

⁵⁰ Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 237.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Pravda: Západočeský regionální deník. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda v Plzni, 1957, roč. 38, č. 20, s. 1. (18.2. 1957, pondělí).

⁵³ PA PP, fond Světovar, sg. I 3, zápisy do rejstříku.

1. června 1911. Jeho plat měl dle smlouvy činit 8 100 K ročně.⁵⁴ Mezi další zaměstnance se po vrchním sládkovi zařadili – Vojtěch Karez z Přerova (hlavní účetní), Josef Kuna (stavitelský asistent) a Jiří Kozák (sluha). Kromě Vojtěcha Kareze, jemuž byl stanoven roční příjem (2 400 K), byly ostatním počátečním zaměstnancům Světovaru stanoveny měsíční příjmy – Josef Kuna (100 K) a Jiří Kozák (90 K).⁵⁵

Od počátku roku 1911 se také začalo s výstavbou nejen všech provozních budov, ale především započaly práce na stavbě vlečky. Zhruba před polovinou roku bylo městskou radou, stavební komisí a obecním zastupitelstvem schváleno decentní přepracování projektu, a to především v otázce sladovny, se kterou se v původním plánu nepočítalo. Vlastní sladovna měla pojmout až 100 vagónů sladu ročně. Její stavba byla zmíněnými orgány schválena 15. května 1911. Tento krok byl velmi ceněn pozvanými znalci v oboru.⁵⁶

Další nutnou úpravou byla kanalizace pivovaru, která původně měla být vyvedena do řeky Úslavy. Firma Müller & Kapsa dostala plány pivovarské kanalizace k přepracování, jelikož se nově rozhodlo, že její vývod bude napojen na kanalizaci městskou. Již v této fázi stavebních prací byla firma Müller & Kapsa projektem Světovaru značně vytížená. Svědčí o tom fakt, že firma nově vznikajícímu pivovaru přidělila většinu svých zaměstnanců, což se v průběhu staveb ukázalo z časového hlediska jako stále nedostačující. V rámci rychlého postupu došlo při stavbě strojovny k prvnímu důsledku kvapně prováděných prací, když se větší část budovy při dokončování zřítila. Přestože se celá událost vyhnula jakýmkoli zmínkám v tisku, a to především díky tomu, že při zřícení stavby nebyl nikdo zraněn, správní výbor společnosti vyzval firmu Müller & Kapsa k pečlivějším postupům, při nichž se firma bude vyhýbat veškerému materiálnímu šetření. Zároveň bylo na firmu Müller & Kapsa apelováno, aby časovou ztrátu způsobenou pádem strojovny nahradila větším počtem zaměstnanců, již budou schopni stihnout postavit budovu strojovny v odpovídajícím termínu. Ta měla být současně s vlečkou a kotelnou postavena do konce roku 1911.⁵⁷

Vedle stavebních operací bylo taktéž zapotřebí oslovit firmy, které obstarají vnitřní zařízení potřebné k provozu pivovaru. Za tímto účelem byla kontaktována Českomoravská továrna na stroje v Praze, která pivovaru zajistila parní stroj a kotle. Smlouvu o dodání společnost podepsala v květnu 1911 a veškeré práce měly s uvedením do provozu skončit

⁵⁴ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 238.*

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 238.*

⁵⁷ Tamtéž.

před koncem roku. O pivovarské zařízení v podniku se postaraly dvě firmy – mnichovská Göggel und Sohn a pražská Novák & Jahn. Přestože vlastní pivovarské zařízení bylo obstaráno oběma společnostmi, jejich instalace připadla převážně pražské firmě Novák & Jahn, která byla smluvně vázána vše zajistit a zprovoznit do února 1912. Veškeré elektrotechnické zařízení, včetně elektrického vedení zajišťujícího kompletní osvětlení podniku, měla na starost pražská firma Kolben a spol. Ta měla, stejně jako Českomoravská továrna na stroje v Praze, vše uvést do provozu nejpozději do konce roku 1911. Jednou z posledních firem oslovených za účelem dodání vnitřního zařízení pivovaru byla firma F. J. Podpěra a spol., která měla na starost drobné vybavení pivovaru. V otázce nákupu sudů bylo osloveno hned několik bednářských společností, které měly v polovině roku 1911 zaslat vzorky svých produktů pro výrobu ležáků a taktéž pro transport. Tyto sudy byly z hlediska ceny a kvality porovnávány, přičemž nebyla vybrána pouze jedna firma zabývající se výrobou sudů, ale hned několik, od nichž si Světovar nechal zaslat 174 ležáckých sudů a menší počet sudů transportních.⁵⁸

2.5 Navýšení kapitálu a spory ohledně ochranných známek

Současně se všemi probíhajícími akcemi spojenými s budováním projektu se na základě rozhodnutí správního výboru sešla 9. října 1911 v Měšťanské besedě valná hromada. Cílem tohoto jednání bylo vydání druhé emise akcií, protože bylo zjištěno, že při roční výrobě 120 000 hl piva bude potřeba navýšit akciový kapitál ze tří milionů na šest. Cena jedné akcie byla stanovena na 500 K / 540 K. Za nižší cenu byly akcie dostupné již stávajícím akcionářům a novým byly nabízeny za cenu zvýšenou. Vzhledem k tomu, že kurz stávajících akcií byl již 575 K, byla většina nově vydaných akcií skupena stávajícími akcionáři.⁵⁹

Do relativně poklidného průběhu všech operací v nově vznikajícím podniku se opět vložil Měšťanský pivovar. Ten se napřed ohradil proti Světovarem vydané ochranné známce *Plzeňský kmenák/Pilsner Stammbräu*. Hlavním důvodem byla mystifikace, že se jedná o kmenový místní podnik. Měšťanský pivovar s tímto tvrzením u soudu uspěl a Světovar byl nucen ochrannou známku, a to v českém i německém znění, zrušit. Podobně skončila i žádost o povolení Světovaru používat na etiketách městský znak. Přestože se

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ *Pravda: Západočeský regionální deník*. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda v Plzni, 1957, roč. 38, č. 20, s. 1. (18.2. 1957, pondělí).

Světovar po prohraném soudu o povolení odvolal, právo užívat městský znak zůstávalo pouze Měšťanskému pivovaru.⁶⁰

2.6 Zajišťování odbytu

Se stavbou pivovaru, který se postupně blížil svému dokončení, se začala velmi vážně řešit otázka lokálního odbytu. Správní výbor trval na zakoupení několika domů s již zavedenými hostinci. Jako první budova s dostatečně velkým hostincem byl vybrán dům čp. 611 na Mikulášském náměstí, jenž byl po krátkém jednání i zakoupen. Časem se správní výbor rozhodl, že pro kvalitní odbyt plánovaného množství vyrobeného piva je třeba skoupit mnohem větší množství domů s již fungujícími hostinci, případně realit, jejichž interiéry jsou pro zřízení těchto zařízení vhodné, než se původně plánovalo. Proto byl hned po hostinci na Mikulášském náměstí zakoupen další stejně orientovaný podnik – hostinec U Tří sokolů na Pražském předměstí. Vzápětí došlo ke koupi třetího podniku – Cingrošova hostince – který měl prozatím zajistit dostatečné pokrytí poptávky v Plzni. Objekty určené pro odbyt vlastního produktu nakonec Světovar strategicky zakoupil ve všech plzeňských čtvrtích. Tímto krokem se stal nový pivovar s právě kompletně dostavěnými a pro výrobu vybavenými budovami ve svém areálu reálnou konkurencí na trhu pro stávající plzeňské pivovary.⁶¹ Eva Cironisová uvádí: „*Během roku 1912 byla dokončena výstavba veškerých budov včetně vnitřního vybavení. Všechny stavby včetně sladovny s kapacitou 200 vagónů sladu (místo plánovaných 100) provedla firma Müller & Kapsa nákladem 1 188 836,76 K. Kolaudace proběhla 17. února 1913 za přítomnosti členů správní rady Kleissla, Kohna a Štrébela; za měšťanský pivovar byl do komise delegován člen jeho správní rady Karel Kestránek a ředitel ing. František Spalek. Mezitím už v listopadu 1912 bylo novostavbě přiděleno čp. 777 ve Sladovnické ulici (později č. 98 v Koterovské). Stavba vodárny v Božkově (čp. 190) byla dokončena 15. ledna 1913 nákladem 55 995,81 K a stavba vodovodu a kanalizace do pivovaru nákladem 50 010,40 K.*“⁶²

2.7 Budování vodovodu

Ve věci odběru vody Světovarem z městského vodovodu se opět ozval Měšťanský pivovar. V tomto bodě se snažil všechna řízení ohledně schválení odběru minimálně odkládat, v lepším případě nekonečně prodlužovat. Jan Kleissl, který byl s taktikou Měšťan-

⁶⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 238.*

⁶¹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 239.*

⁶² Tamtéž.

ského pivovaru obeznámen již díky předchozím krokům, se nechal slyšet, že je potřeba, aby měl Světovar vlastní vodovod. Především se tuto myšlenku snažil prosadit na základě zdražení vody z městského vodovodu pro průmyslové závody o 50 procent. Zároveň, během jednání Světovaru o vlastním vodovodu, začal Měšťanský pivovar plánovat smlouvu, která by omezovala přísun vody do nově zbudovaných podniků. Tím by stavbu nového pivovaru minimálně odložil, případně definitivně zastavil. Proto potřeboval správní výbor Světovaru přijít s přijatelným řešením dříve, než se podaří Měšťanskému pivovaru smlouvu s obcí o vodních zdrojích realizovat. A tak se Jan Kleissl 3. dubna 1911 rozhodl požádat na Městské radě a na Zemském výboru o povolení k odběru vody před uzavřením smlouvy plánované Měšťanským pivovarem.⁶³

Měšťanský pivovar ovšem neměl na starosti pouze pronásledování čtvrtého pivovaru na plzeňském trhu. Jako problematická se ukázala situace z téhož roku, při které bylo vydáno vládní nařízení, jehož náplní bylo v Plzni zavedení češtiny jakožto úředního jazyka – tedy ve všech místech, kde tvořila česká populace většinu. Na základě vydání tohoto nařízení se konkurenční pivovary – Měšťanský pivovar, První plzeňský pivovar a Společenský pivovar – sešly na schůzi, kde se po společném vyjednávání dohodly, že požádají vládu, aby v Plzni zůstala úředním jazykem nejen čeština, ale nadále se směla v plném rozsahu užívat i němčina. Žádost o zachování dvojjazyčnosti však měla poněkud nečekané následky. První plzeňský pivovar, u kterého bylo vyjednávání o zachování německého jazyka na území Plzně pochopitelné, protože se jednalo převážně o německy podnik, z podané žádosti ustoupil. Dokonce se i rozhodl využít a zároveň omluvit své jednání skrze obviňování své konkurence. Hlavní vina tak padla právě na Měšťanský pivovar, který se naopak veřejně prezentoval jako český podnik – proto byla také německá veřejnost ostatními pivovary běžně „napomínána“ pro podporu tohoto podniku z důvodů národnostních. Přesto se Měšťanský pivovar nedokázal ihned srovnat s těmito nařčeními a špatnou reklamou včetně celé řady nepříjemností si z tohoto sporu nesl prakticky celý rok 1911.⁶⁴

Zatímco řešil Měšťanský pivovar problémy s odběrem u česky i německy hovořících zákazníků, Světovar se rozhodl na okresním hejtmánství 9. srpna 1911 podat žádost o odběr 100 000 m³ vody ročně, a to z Radbuzy u Doudlevec. Tomuto požadavku bylo ze strany Městské rady vyhověno a 14. listopadu 1911 zároveň přislíbeno dodávat pivovaru požadované množství vody z městského vodovodu na Homolce. V polovině roku

⁶³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 240.

⁶⁴ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959. s. 88.

následujícího se pak podařilo přimět i Měšťanský pivovar k přistoupení na dohodu ohledně odběru vody Světovarem z městského vodovodu. Samotná smlouva byla pak v září sepsána všemi stranami a počínaje rokem 1913 bylo zřízeno potrubí, které z městského vodovodu odvádělo vodu do nově zbudovaného pivovaru. Měšťanský pivovar tak na snahu o pozastavení dodávky vody Světovaru relativně rezignoval.⁶⁵ Ovšem s ohlédnutím na předchozí potíže, které způsobil jednak návrh na zrušení dvojjazyčnosti a poté především vlna pomluv a napadání ze strany Prvního plzeňského pivovaru, se nedá nad poněkud uvádající dravostí Měšťanského pivovaru pozastavovat.⁶⁶

Světovar se po úspěšně vyjednaném přísunu vody a výstavbě potrubí začal zabývat dalšími nutnými kroky k zahájení provozu. Důležité bylo zřídit vlastní laboratoř, o což se měl postarat Viktor Woitsch. Ten zařízení laboratoře objednal v lednu roku 1912 od firmy Rohrbeck z Vídně. K plynulému provozu pivovaru bylo dále nezbytné objednat nákladní automobily, vagón na popel, vagóny na přepravu piva a vnitřní zařízení vlastní zámečnické dílny.⁶⁷

2.8 Provozní zaměstnanci a nové ochranné známky

V průběhu roku 1912, kdy byla většina zařízení již dodána, případně měla být dodána v nejbližší době, se začalo jednat o personálním obsazením všech nutných pozic pro samotný provoz. Eva Cironisová uvádí: „*Personál byl v lednu 1912 rozšířen o sklepmistra Karla Opatrného s měsíčním platem 160 K a ročním příbytečným 600 K, v březnu o portýra přijetím četnického strážmistra Josefa Filipa (80 K měsíčně a byt s otopem a světlem) a písarčku na stroji Boženu Votrubovou (100 K měsíčně). V dubnu byl přijat vrchní strojmistr Josef Seifert z Kolína (140 K měsíčně a byt), v červnu nastoupil podsládek Karel Chomout, jehož se sládek Woitsch povolal z Benešova (4 000 K ročně). V září byli na sládkův návrh přijati chemik Jan Šebelík (110 K měsíčně), nadsladovní Karel Svoboda (160 K), spileční J. Sýkora (120 K), vaříč Jaroslav Zimmermann (110 K) a první stáčeč Bedřich Tausch (100 K). Účetnímu Karlovi byl v březnu plat upraven na 2 700 K ročně, od listopadu na 300 K měsíčně., vedle něho přibyl pokladník Bohumil Harant (160 K měsíčně). Jako elektromontér s měsíčním služným 120 K a bytem v božkovské*

⁶⁵ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 240.

⁶⁶ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.88.

⁶⁷ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 240.

*vodárně nastoupil od září 1912 Karel Šváb. Pracovní řád podniku schválilo v listopadu okresní hejtmánství.*⁶⁸

Přestože pivovar koncem roku 1912 ještě nezahájil výrobu, jeho vystupování v médiích mohlo veřejnost přesvědčit o opaku. Světovar se například přihlásil na plánované výstavy, do kterých dokonce investoval peníze pro vlastní reprezentaci, a to přestože se nakonec akcí nezúčastnil. V rámci sebereprezentace umožnil pivovar výjimečnou návštěvu studentům z plzeňské průmyslové školy, kteří tak měli jedinečnou možnost celý objekt spatřit několik měsíců před zahájením výroby. Vedle studentů se na konec roku 1912 chystala ještě jedna exkurze, a to pro akcionáře podniku, kterým byl pivovar představen necelých pět měsíců před uvedením samotného produktu na trh.⁶⁹

Mezi finální operace se od počátku roku 1913 zařadilo vydání nových ochranných známek. To se od soudní pře s Měšťanským pivovarem z roku 1911 protáhlo až do poloviny roku 1913, kdy Světovar nechal zapsat několik nových. Tyto ochranné známky byly vytvořeny ve dvou variacích – české pro domácí trh a německé pro plánovaný export.⁷⁰ Přestože se pivovar prezentoval jako ryze český, čímž chtěl na domácím trhu zastínit některé ze zavedených pivovarů, rozhodl se pro vývoz neužívat českých ochranných známek a vytvořil pro zahraniční obchod známky jiné. Ty byly pouze přeložené do němčiny, jinak se po grafické stránce nijak nelišily od českých. Zapsány byly tyto ochranné známky: Plzeňské městské (pro export - Pilsner Stadtbräu), Světovar (pro export - Weltbräu), Plzeňský zdroj Urbs (pro export – Pilsner Urbsquell) a Plzeňský arcivar (pro export – Pilsner Erzbräu).⁷¹ U všech plánovaných druhů pív, jež měla vystupovat pod jednou ze známek, se jednalo o spodně kvašená piva, kterými je od roku 1842 Plzeň vyhlášená.⁷² Tato situace zároveň přinesla jeden zlomový moment. Se zavedením známek, mezi něž patřil taktéž Světovar, se pivovar poprvé rozhodl vystupovat právě pod touto známkou. Ta dala v průběhu následujících let také pivovaru jméno.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň* : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 241.

⁷⁰ PA PP, fond Světovar, sg. I 7, *ochranné známky tuzemské*.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s. 51.

3 Zahájení výroby

Před koncem roku a zároveň před konečnou instalací kovových ležáckých tanků, které dodaly Pfaudlerovy závody z bádenského Schweitzingu, bylo pivovarem zakoupeno 42 tun žateckého chmele⁷³, který je dnes využíván nejen pro piva plzeňského typu, ale začíná se prosazovat i při výrobě piv svrchně kvašených.⁷⁴

Pivovar, který plánoval představit světu svou první várku již na začátku roku 1913, musel mít vedle zakoupeného sladu také dostatek sladu z ječmene. Proto bylo s jeho výrobou započato již na podzim roku 1912, aby pivovar nemusel plánovanou výrobu odvolávat. Ječmen si pivovar obstaral z okolí Plzně a vzhledem k tomu, že se v listopadu skutečně začalo s výrobou sladu, byla plánovaná lednová várka uskutečnitelná.⁷⁵ Začátkem roku 1913, konkrétně 13. ledna, byla veřejnosti skutečně představena první várka piva od pivovaru Světovar. Tu slavnostně představil Jan Kleissl, který rozhodně nešetřil chválou na produkt vytvořený pod jeho vedením. Výsledným pivem, které ve Světovaru uvařil Viktor Woitsch, byl Jan Kleissl okouzlen natolik, že jej bez kompromisů vyzdvihl nad veškeré produkty konkurenčních pivovarů v širém okolí. Tím ovšem Kleissl neplánoval přestat. Do jeho spontánní reklamní činnosti přibyly další metody propagace. Poté, co byl Světovar jeho vlastními slovy povýšen na pivo bez konkurence, přišel Kleissl s tím, že dokonce i jeho sládek a podsládek se po degustaci finálního produktu rozhodli dodatečně nakoupit akcie pivovaru. Fakt, že byl Kleissl z produktu upřímně nadšený, dosvědčuje pak skutečný nákup deseti akcií Viktorem Woitschem a Karlem Chomoutem, což samozřejmě veřejnost nemohla přehlédnout. Dalším krokem, který nasvědčoval skutečnosti, že Světovar je pivovar nevídaných kvalit, byl Kleisslův plán pivovar v nejbližší době rozšířit. Závěrečnou třešničkou na pomyslný dort byl však Kleisslův umělecký počín, kterým měla být veřejnost přesvědčena, že v kraji není lepšího pivovaru. Tři dny poté, co byla 10. ledna slavnostně představena první várka Světovaru, se začalo vařit pravidelně. Právě v této době, kdy byl Kleissl v maximálním optimistickém rozpoložení, se rozhodl své nadšení předložit veřejnosti ve verších:

„Světovar když piješ – uzříš jeho div, budeš spokojeným, budeš dlouho živ.“⁷⁶

⁷³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 241.*

⁷⁴ [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://www.zateckychmel.eu/index_cz.html.

⁷⁵ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 241.*

⁷⁶ Tamtéž.

O pravosti jeho slov se měla veřejnost v nejbližší době přesvědčit, nicméně je doložené, že všem vyvoleným, kterým se dostalo předčasné ochutnávky, pivo skutečně zachutnalo.⁷⁷ Jan Kleissl se mezitím rozhodl, že své nadšené proslovy o rozšiřování nebude dlouze protahovat, a uložil proto správně radě termín, ve kterém bude celá záležitost skutečně projednána. Jednání proběhlo 21. března a bylo na něm dohodnuto, že se v rámci rozšiřování bude dostavovat další sladovna (na 600 vagónů sladu), pro niž se vyhradily prostory v blízkosti samotného pivovaru.⁷⁸ Stávající situace pivovaru však byla více než uspokojivá a jeho produkt bylo možné oficiálně uvést na trh.

3.1 Propagace Světovaru

Celá akce okolo slavnostního předvedení a zároveň uvedení nového pivovaru na trh nebyla překvapivě vedená samotným Kleisslem, ale postarala se o ni Živnostenská banka. Ta se rozhodla představit pivo Světovar pomocí jednodenní slavnosti uspořádané 30. dubna 1913, tedy dva dny po oficiálním zahájení vaření dvanáctistupňového světovarského ležáku, ve dvoře Obecního domu. Pozváno bylo tři sta převážně pražských osobností, které se během večírku vyjadřovaly o nově vařeném pivu vcelku kladně. Chválena byla jeho hořkost a zároveň jemnost. Velmi dobré ohlasy získalo nové pivo ze strany běžných konzumentů i odborníků. Mezi pozoruhodné postřehy degustátorů se rozhodně zařadilo prohlášení, že při vyšší konzumaci tohoto piva se zvyšuje chuť k jídlu a s ní zároveň hlad.⁷⁹

Před koncem první poloviny roku 1913 byl tak pivovar Světovar nejen plně funkční, ale měl již také hotový produkt, který začal dodávat do předních pražských a plzeňských restaurací. O konkrétních podnicích, ve kterých se bude pivo Světovar čepovat nebo se již čepuje, se rozhodl informovat veřejnost především pomocí tisku.⁸⁰

Eva Cironisová uvádí: „*Současně s výstavem byla odstartována reklamní kampaň v pražských i mimopražských listech, dílem z iniciativy podniku, dílem současně jako reklama získaných obchodních zástupců. Vedle květnového inzerátu v Národních listech, podle něhož se Světovar čepoval v restauracích v Křemencové ulici, na Strossmayerově náměstí, v restaurantu Louvre, v Puchmayerově ulici na Vinohradech, výletní restauraci na Hofmance a ve Zbraslavské ulici na Smíchově, se inzerce objevila v Hlasech od Blaníku*

⁷⁷ *Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví*. V Praze: Karel Tiller, 1913, s. 110.

⁷⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 241.

⁷⁹ *Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství*. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1913, s. 225.

⁸⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 242.

a Hlasech od Berounky díky propagaci příbramského zástupce Emila Adlera, ale i v německém *Budweiser Kreisblatt*, později také ve *Středočeském živnostníku a roudnickém Podřipanu*.⁸¹

Samotná propagace sice dokázala přesvědčit českou i zahraniční veřejnost o vysoké kvalitě světovarského piva, ale to ještě nerozhodovalo o tom, zda si skutečně potenciální klientela bude produkt kupovat. Problém se objevil na zcela očekávaných místech. Přestože se Světovar mohl ohánět ryze českým původem, kterým chtěl zároveň apelovat na zákazníky pivovaru měšťanského a akciového, nedařilo se mu hned od začátku přesvědčit klientelu zavedených pivovarů k masovému přechodu.⁸² Druhou překážku do cesty postavil Světovaru německý tisk, který naopak varoval své čtenáře před odběrem produktu z tohoto plzeňského pivovaru. Světovar, který byl připraven do Německa své pivo vyvážet, se tak setkal s opravdu špatnou vstupní reklamou, jelikož byl po pár týdnech v německém tisku spojený s výrazem „protiněmecký“.⁸³ To ovšem nebyly jediné záporné události spojené se začínajícím pivovarem.

3.2 Komplikace s výrobou

Vedle hanění domácím i říšskoněmeckým tiskem se pivovar dostal i do problémů vlastních. V čele nových a poměrně táhlých potíží stál samotný produkt Světovaru, který se od prvního výstavu začal značně lišit. I přes Kleisslovu snahu přesvědčit konzumenty, že je ve skutečnosti vše v pořádku, se nedala přehlédnout temnější barva piva a taktéž slabší hořkost. Tato situace, která nebyla vyřešena hned v počátku problému, se pro Světovar začala nebezpečně protahovat. Byla však živnou půdou pro měšťanský a akciový pivovar. Ty se společně staraly o veřejné shazování kvality produktu, čemuž Kleissl nedokázal aktivně zabránit.⁸⁴

V prvním pokusu Jana Kleissla přesvědčit veřejnost, že je celá situace pod kontrolou, vyvstal nápad označit tmavěji zbarvený produkt, jako zcela nový druh piva. Takto zvolenou strategii ovšem výrazně napadaly protichůdné výstupy samotného Kleissla, který tímto sice přišel s novým druhem produktu ze světovarského pivovaru, ale zároveň se snažil veřejnost přesvědčit, že se celá situace vrací do standardního chodu, z něhož vzejde opět nápoj světlý a hořký. Bezradný sládek Viktor Woitsch, který musel po pocínování trubek

⁸¹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 242.

⁸² ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s. 90.

⁸³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 242.

⁸⁴ Tamtéž.

ustoupit od názoru, že je chyba právě v trubkách, později označil jako viníka vodu. Ta se po podrobené analýze taktéž projevila jako nezávadná a Woitsch přišel s tvrzením, že snížená kvalita piva je pravděpodobně vinou kompresoru.⁸⁵

V této záležitosti, která se začala nepříjemně prodlužovat, bylo tedy nutné povolat do služby pomoc. Volba padla na vysloužilého sládka Františka Felixe z Domažlic. Jeho posláním se mělo stát kompletní zkontrolování celého podniku. Poté, co si Felix prošel pivovar a ujistil nejen Kleissla, ale i stále více zneklidněnou Živnostenskou banku, že chyba pravděpodobně není technického charakteru, zapojil se do výrobního procesu piva. Z toho ve finále zjistil, že skutečnou příčinou není technická závada, ale zpracovávaný slad z vlastních sladoven. Ten tedy skutečně mohl za tmavší barvu produktu, a Kleissl proto začal rychle postupovat k jeho nahrazení. Důležitým krokem bylo především uklidnění rozvířených vod na straně Živnostenské banky, a proto Kleissl urychleně, po zjištění příčiny a napravení celého problému, zaslal 30. května 1913 řediteli Preissovi vzorek piva, který měl dokázat návrat produktu do dříve zavedených kvalit. Následující měsíc čekalo Kleissla další nepříjemné důležité jednání. Bylo totiž nutné přesvědčit stávající klientelu a s ní i veřejnost o neproblematickém produktu, který změnil svou chuť a barvu pouze kvůli sladu. V tomto duchu se nesly i sliby ze strany Kleissla, že prozatím Světovar nakoupí slad, který vrátí jeho pivo na předešlou úroveň a od počátku příštího roku, až bude mít pivovar opět svůj vlastní slad, přijde s produktem té nejlepší barvy a kvality. Současně s tímto prohlášením se musel taktéž věnovat zprávám konkurence o podřadnosti světovarského piva, které jednomyslně označil jako lživé či neodborné. Na tyto zprávy opět reagoval argumentem, že šlo pouze o jiný slad a veškeré hanící projevy na Světovar jsou výmyslem zlých lidí, kteří navíc tomuto řemeslu ani nerozumí.⁸⁶

Poté už Kleissl změnil svou obrannou taktiku na taktiku pochvalnou, kterou uplatňoval již při otevření pivovaru. Bylo mu totiž nadevše známé, že i přes veškerou svou snahu přesvědčit odběratele i veřejnost, bude mít celá situace neblahý dopad na akcie pivovaru, jejichž cena znatelně klesne. Problém s akciemi se pokusil vyřešit nabídkou Živnobance, která je měla podle jeho plánu koupit všechny jako celek. Preiss se však od tohoto návrhu poněkud distancoval a nakonec přistoupil na nákup jednotlivých akcií. Kleisslova vize, že Živnostenská banka koupí akcie kompletní, tak zůstala nenaplněna.⁸⁷

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Tamtéž.

Necelé dva měsíce od zaslání vzorkového piva řediteli Preissovi se začaly události uklidňovat a pivovar začal zvyšovat denní výstav nad 100 hl denně. Ten se v dalších měsících více než zdvojnásobil a bylo třeba přijít s plánem jak znovu přimět vedoucí restaurací k odběru piva ze Světovaru. Předcházející události totiž světovarský produkt poměrně poškodily, a tedy nebylo snadné usměrnit nespokojené hostinské i jejich zákazníky. Navíc pivo, i po všech úpravách provedených v rámci odstranění kalné barvy, nemělo stále barvu odpovídající – tedy barvu totožnou s produktem Měšťanského pivovaru, který ve vaření piva plzeňského typu udával směr.⁸⁸

3.3 Modernizace a vzestup Světovaru

Kleissl, který obhajoval Světovar celé tři čtvrtiny roku 1913, se nakonec dočkal definitivního vyřešení problému s hořkostí i barvou a koncem září byl připraven informovat Živnostenskou banku o dvou dobrých zprávách. 29. září tedy oznámil řediteli Preissovi, že pivo nejen nabylo původních kvalit, kterými je schopno konkurovat Měšťanskému pivovaru, ale také se rozhodl na listopad vystavit nový druh piva, a to desetistupňové kvasnicové určené k výčepu.⁸⁹

Světovar se díky své starosti o plynulou výrobu zásoboval záložními stroji a taktéž podstupoval celou řadu modernizací, které měly udržet podnik v nepřerušované aktivitě. To kromě bezproblémového chodu pivovaru vyvolalo ještě jednu pozitivní reakci. O Světovar začal být zájem jakožto o nejmodernější podnik v rámci výroby piva v Rakousku-Uhersku. Na tento fakt reagovala pozitivně i Živnostenská banka, která následkem vzrůstající slávy zvýšila pivovaru možnost úvěru.⁹⁰ Jako další plus se rozhodně musí připočítat také konečné vnímání podniku jako ryze českého. To, co se snažil Jan Kleissl po celou dobu vzniku pivovaru protlačit do povědomí českého národa, začalo konečně přinášet plody úspěchu. V druhé polovině roku 1913 se dokonce rozhodlo navštívit pivovar Sdružení českých sládků a díky této exkurzi se o pivovar začaly zajímat i významnější okruhy.⁹¹ Po proběhlé návštěvě Světovaru Sdružením českých sládků se na nejmodernější pivovar přijel podívat i ministr veřejných prací Ottokar Trnka, který svou návštěvou Jana Kleissla nesmírně poctil. Kleissl si této návštěvy velmi cenil, a proto ihned po této události

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 242-243.

⁹⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 243.

⁹¹ *Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství*. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1913, s. 296.

informoval ředitele Živnobanky o jejím výborném průběhu. Tato událost měla pravděpodobně na banku rozhodující vliv v otázce navyšování úvěru.⁹²

3.4 Komplikace se stakeholdery

Všechna sláva, kterou si Světovar záslužným jednáním Jana Kleissla vybojoval, začínala být protkána dalšími obtížemi. Tentokrát to byly problémy organizační a do jisté míry byly způsobené Kleisslovou panovačnou povahou. Ten se po dlouhodobém partnerství dostal do sporu s firmou Müller & Kapsa, kterou nařkl z přehnaného navyšování nákladů spojených s rozšiřováním pivovaru. Přestože se sám ing. Kapsa vyjádřil k celé věci s opačným názorem, Kleissl ze svého postoje neustoupil. V rámci těchto vyhrocených situací mezi oběma stranami vznikaly různé fámy, že Kleissl už celou záležitost nezvládá, a proto raději ze své funkce místopředsedy odstupuje. Ve skutečnosti byly tyto zvěsti pouze unáhleným závěrem nad probíhajícím sporem, protože Kleissl zůstal ve funkci místopředsedy až do konce svého života.⁹³

V kritice však Kleissl nezůstal pouze u firmy Müller & Kapsa. Druhou, a tentokrát pravděpodobně skutečně vinnou osobou, se stal emeritní sládek z Domažlic František Felix. Ten se nejen podle Kleisslových slov po nastoupení do Světovaru rozhodl využít špatné situace s kvalitou piva a významně podpořil vlnu nevole vůči pivovaru samotnému. Celý jeho plán byl údajně velmi pečlivě vypracován tak, aby z něho měl sám co nejvyšší zisk. Z jedné strany měl být totiž vyplacen Měšťanským pivovarem, který mu za jeho protisvětovarskou činnost nabídl 20 000 K, a na straně druhé, když následkem zhoršené pověsti Světovaru klesly ceny akcií, se snažil akcie za momentálně zvýhodněnou cenu rychle skupovat. Sám Felix se k situaci vyjádřil velmi ostře, nicméně nic konkrétního nevyvrátil.⁹⁴ Situace navíc donutila akcionáře tlačit na Světovar s požadavkem, aby jim byly předloženy skutečné informace ohledně stavu pivovaru. Proto 8. října 1913 vystoupil na schůzce akcionářů Kleissl ve Volbrechtově restauraci s tak neprůstřednými argumenty, že se většina akcionářů opět spokojeně rozešla.⁹⁵

Kleissl nesl všeobecně hanění svého podniku velmi osobně. Právem ho považoval za své dílo a rozhodně se k němu tak stavěl. Přestože by Světovar nikdy nemohl být zbudován bez výrazných finančních injekcí, které zprostředkovávala Živnobanka, Kleissl v otázce vlastnictví neuznával jinou osobu než sebe. V diskuzi, jež se odehrála ve Volbrechtově

⁹² Tamtéž, s. 354.

⁹³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 244.*

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

restauraci, proto neopomněl nechvalně zmínit Felixe, jenž způsobil jeho podniku škodu na pověsti. Situace se nakonec ustálila, ale bylo třeba si znovu získat důvěru akcionářů. Proto se po deseti dnech, 18. října, sešli akcionáři znovu, aby zvolili dvanáct členů do výboru Klubu akcionářů. Předsedou se stal Karel Prokop z Bukové a místopředsedou Jan Cízler z Prahy, přičemž ostatní osazenstvo klubu bylo vybráno z Plzně a okolí. Po vytvoření Klubu akcionářů a podložených důkazech, že je vše ohledně stavu Světovaru v pořádku, se situace nejen vrátila do původního stavu, ale ke konci roku 1913 se dokonce začala zlepšovat, a tím pádem, přestože se pivovar potýkal s výrobními problémy, se Světovar nesetkal za proběhnutý rok se ztrátou.⁹⁶

3.5 Domácí trh a export

Zásadní zlom v prosperitě pivovaru po počáteční krizi způsobila možnost exportu. Eva Cironisová uvádí: „Podobně jako v devadesátých letech minulého století společenskému pivovaru hlásili se i českému plzeňskému pivovaru zájemci o zastoupení brzo po zahájení jeho výstavby. Jako první se v červenci 1911 o obchodní spojení zajímal Heinrich Abeles z Hamburku (tamější zástupce měšťanského pivovaru) s úmyslem zajišťovat dodávky do severního Německa a do USA. Správní výbor se 13. září 1911 usnesl organizovat budoucí zástupce ve třech skupinách: v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, dále v ostatních habsburských zemích a mimo hranice monarchie. Zájemce z USA, Německa a Švýcarska bylo rozhodnuto odkázat na pozdější dobu, až se rozběhne výroba. Podle tohoto plánu byla během roku 1912 vytvořena základní síť domácích zastoupení v Brně, Hradci Králové, Jindřichově Hradci, Olomouci, Pečkách Písku a Příbrami; snahy o zřízení pražského zastoupení došly po několika neúspěších zdárného završení v roce 1914. V ostatních zemích monarchie bylo hned v roce 1912 zřízeno zastoupení pro rakouské země ve Vídni, pro Uhry v Budapešti a pro Chorvatsko v Záhřebu, zastoupení pro Halič převzala v roce 1913 Lvovská filiálka Živnobanky, když krakovská po předchozím zájmu od záměru ustoupila. V zahraničí byl získán zástupce ve Frankfurtu, Berlíně, Stuttgartu, Bremerhavenu, Zwickau a Žitavě a v USA.“⁹⁷

Export slavil úspěchy především v zámoří, o čemž svědčí fakt, že vývoz do USA byl téměř stonásobně vyšší než v monarchii a sousedních zemích. Na tomto faktu se podílel i mediální odpor Německé říše ke Světovaru, který byl díky svému českému původu označen za protiříšský. Zatímco se v prvním exportním roce Světovaru vyvezlo do USA

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 245.*

1 795 hl, do Německa bylo vyvezeno pouhých 13 hl. O něco lepší odbyt měl Světovar ve Francii, kam bylo vyvezeno alespoň 15 hl. Do ostatních zemí jako egyptské Alexandrie a Belgie, kam byl Světovar exportován, už se jednalo o množství do jednoho hektolitru. V dalším vývozním roce se ovšem čísla překvapivě změnila. Množství exportovaného piva do USA stoupl na 9 389 hl a taktéž v Německu se odběr velmi výrazně zvedl. Z původních 13 hl piva se ke konci roku 1913 mohl Světovar prezentovat opravdu nevídaným nárůstem na 2 198 hl. Pouze Francie zachovala původní odběrová čísla a Světovar do této země vyvezl opět pouze 15 hl.⁹⁸

Kleissl byl ze zvyšujícího se zájmu o jeho pivovar nadšený a jeho typická pochvalná slova na sebe nenechala dlouho čekat. Poté, co za asistence svého původního sládky Viktora Woitsche otevřel vlastní hostinec – Zur Grossen Tabakpfeife – ve Vídni, se Kleissl v otevřeném projevu vyjádřil ke kvalitě svého produktu, který opět vyzdvihl nad produkt Měšťanského pivovaru. Ten byl dosud ve Vídni velmi rozšířeným a Kleissl se tímto projevem pokusil alespoň lehce opřít do svého konkurenta, který při jakékoliv příležitosti neváhal Světovar poškodit. Se zvyšujícím se exportem si nechal Kleissl zapsat další ochranné známky, které měly být pro vývoz přímo určeny. S koncem roku 1913 tak vznikla známka Meisterbräu a speciálně pro vývoz do USA vznikla ještě ochranná známka Weltbräu, která měla být později rozšířena i do Evropy.⁹⁹

S nárůstem výroby a odbytu se na území pozdějšího Československa setkávaly všechny pivovary. Celkem jich v tomto roce aktivně fungovalo 677, přičemž 543 jich stálo přímo na území Čech, 91 na Moravě, 24 ve Slezsku, 18 na Slovensku a jeden aktivní pivovar stál i na území bývalé Podkarpatské Rusi. Na území Čech se tak díky vysokému počtu produkcí piva vyrobilo přes 10 000 000 hl piva, tedy 80% veškeré produkce v budoucím Československu. Morava a Slezsko tvořily 18% část výroby s produkcí 2 320 000 hl, čímž společně s produkcí v Čechách vytvářely více jak poloviční výrobu piva v celém Rakousku-Uhersku, ve kterém se k tomuto roku uvařilo 24 069 998 hl piva.¹⁰⁰

Počínaje rokem 1914 se Kleissl pokusil opětovně prorazit se svým pivovarem v Praze, kde převažovala popularita Měšťanského pivovaru. K tomu mu mělo napomoci zvolení

⁹⁸ PA PP, fond Světovar, sg. IV 11, vývoz.

⁹⁹ PA PP, fond Světovar, sg. I 7, ochranné známky tuzemské.

PA PP, fond Světovar, sg. I 8, ochranné známky v cizině.

¹⁰⁰ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulostí Plzně a Plzeňska*. sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 236.

akvizičního ředitele, který by Světovar v Praze zastupoval. V dubnu 1914 byl proto na tuto pozici zvolen Vilém Kynčl s ročním platem 7 000 K.¹⁰¹

V tomto období došlo k nepříjemné situaci pro Měšťanský pivovar, a to k obrovskému nárůstu popularity Světovaru. Ten nejenže v řadě lokalit dorovnal oblibu piva z Měšťanského pivovaru, ale začínal se stávat v mnohých městech i pivovarem oblíbenějším. Velkou oblibu si získal především ve městech, kde převažovalo české obyvatelstvo nad německým, a díky tomu Kleisslova slova o ryze českém pivovaru začala přinášet zisk. Přestože se Měšťanský pivovar uklidňoval tím, že i přes razantní vstup Světovaru na Roudnicko a Pardubicko není stále ohrožena Praha, díky zvolení akvizičního ředitele se měla z pohledu Světovaru celá situace v blízké době změnit.¹⁰²

Rok 1914 se stal rokem rozkvětu Českého plzeňského akciového pivovaru – Světovaru - jehož pivo se stalo v tomto roce vysoce propagovaným produktem již nejen ze strany majitele – Jana Kleissla – ale na této činnosti se podílela i většina Světovar odebírajících hostinců. K nim se postupně přidával i český tisk, který se sice neustále přel s tiskem německým, ale i tak razantně přispěl k prosazení Světovaru v dalších českých městech. Současně s touto masovou propagandou docházelo samozřejmě i k různým snahám o poškození ostatních pivovarů. O takovou situaci se postaral restaurátér z Domažlic – Cyril Želina – který se o podporu Světovaru zasloužil prostřednictvím vlastních letáček, na nichž bylo otištěno, že ve věci kvality piva mnohem více doporučuje produkt světovarský než produkt Měšťanského pivovaru. Přestože se posléze obhajoval tím, že konstatoval pouze holou pravdu a že nešlo o žádný záměr poškodit konkurenční pivovar, byl Želina pod neustálým tlakem tisku. Vedle přetrvávajících sporů ohledně kvality samotného piva, které se vedly převážně mezi Světovarem a Měšťanským pivovarem, objevil se ze strany stuttgartského odběratele Světovaru Paula Sailera opravdu zajímavý pohled na věc. Ten se totiž ke Světovaru vyjádřil jako k německému, jelikož se o jeho vybudování zasloužily především německé firmy.¹⁰³

¹⁰¹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 246.*

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

4 První světová válka

Velmi dobře započatý rok 1913 pro Světovar vyústil v naprosto velkolepý začátek roku 1914, od kterého se měla situace pivovaru v dalších letech ještě zlepšit. Vše bylo ovšem přerušeno v polovině roku, kdy vypukla válka. Eva Cironisová uvádí: „*V období od května do srpna 1913 vystavil Světovar úhrnem 37 663 hl, za obchodní rok 1913/14 pak 39 449 hl. Celkový export stoupl v těchto letech z 2 019 hl na 13 212 hl a jevil veškeré předpoklady k dalšímu vzestupu. Slibný zámořský obchod byl však přerušen vypuknutím války v roce 1914, ustal i obchod s ostatními evropskými zeměmi s výjimkou Německa. Tam se jej podařilo po celou válku udržet a do roku 1916 dokonce zvyšovat. Už 9. srpna získal podnik povolení k vývozu piva na rok 1914/15 a dařilo se jej prodlužovat až do srpna 1918. I zájem domácích odběratelů o pivo ve válečných letech rostl, od počátku roku 1915 však omezený přísun surovin znemožňoval zvyšování výroby. Nutnost šetřit surovinami vedla ke snížení stupňovitosti vyráběného piva, slabší pivo ovšem nedocházelo u zákazníků takového uznání, navíc snáze podléhalo zkáze.*“¹⁰⁴

Úspora surovin v rámci výroby piva měla opravdu citelný dopad na klientelu Světovaru. Produkt totiž okamžitě přestal splňovat zažitý standard a v rámci snížené stupňovitosti se skutečně rychleji kazil.¹⁰⁵

4.1 Výroba pivní náhražky

V roce 1915 byl Světovar se svými zužujícími se zásobami surovin a vývozními závazky nucen kvalitu piva ještě více snížit. Vůči tomu se zvedla velká vlna odporu, k níž navíc přibýly veřejnost informující zprávy ze strany hostinských, kteří neváhali označit světovarské pivo za vůbec to nejhorší, jaké bylo možno na trhu zakoupit. Všechny klasické suroviny byly totiž v důsledku války nedostupné a postupně se přecházelo z klasických receptur k výrobě piva z bezcenných náhražek.¹⁰⁶

Světovar navíc nepřistoupil na dohodu stávajících tří pivovarů – měšťanského, akciového a Prioru – o zvýšení ceny piva. K tomuto rozhodnutí pivovary dospěly kvůli válce,

¹⁰⁴ Tamtéž .

¹⁰⁵ S podobným problémem rychlého podlehnutí zkáze se již na konci 18. století potýkali Angličané při zásobování svých kolonií pivem v Indii. Právě zvýšením stupňovitosti svému produktu zachovali delší trvanlivost a zároveň vynalezli nový pivní styl, kterému se od této doby říká India pale ale (zkráceně IPA). Tento styl zažívá v posledních deseti letech období znovuzrození a kromě zahraničních pivovarů si jeho produkce získala velkou oblibu i na území České republiky.

¹⁰⁶ PA PP, fond Světovar, sg. IV 2, výroba, výrobní rozvrhy.

K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu. Lhotka, Václav In: *Minulost Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň* : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 236.

kteřá všechny zmíněné, včetně Světovaru, připravila o pravidelný přísun surovin, umožňující pravidelnou a kvalitní produkci piva.¹⁰⁷ Tento krok ovšem vyžadoval vyřešit rodící se kritickou finanční situaci jiným způsobem. Na pomoc byl povolán podnikový chemik Jan Šebelík, který seznámil veřejnost s kvalitním využitím pivovarských kvasnic v domácnosti, jakožto surovinou v běžné kuchyni. Následovalo oznámení, že budou kvasnice v nejbližší době Světovarem prodávány po jednom kilogramu za 1 K.¹⁰⁸ Přesto byl Světovar nucen svou situaci řešit razantnějšími způsoby. Na listopad tedy připadlo zapsání nové ochranné známky (Pilsner Weltkind), která byla určena pouze pro export (nebyla ani zapsána česká variace této známky).¹⁰⁹

4.2 Omezení kontingentu a náhradní využití Světovaru

V prosinci byl nařízením z 25. listopadu omezen výstav běžného množství produktu, a to téměř na polovinu. V rámci válečných příprav se omezoval (kromě zbrojařského) veškerý průmysl. Postižení Světovaru bylo stejně jako u ostatních pivovarů způsobené zastaveným přísunem technického a strojního vybavení, protože dožívající rakousko-uherská monarchie měla na jejich výrobu katastrofální nedostatek materiálu. Prvním vážným nedostatkem byly v pivovarech měděné pánve, které ve varně pivovarů tvoří základ. Světovar se proto musel s výrobou i vnitřním zařízením efektivně vypořádat.¹¹⁰ Eva Cironisová uvádí: „*Stanovení výrobního kontingentu jednotlivým pivovarům si vynutilo omezené válečné hospodářství. Kontingent se určoval podle výroby let 1911/12 a 1912/13 a tehdejší stupňovitosti vyráběného piva. Světovaru, který v uvedených letech ještě nevařil, se po delších jednáních podařilo získat kontingent ve výši 1 200 000 hektolitrových stupňů (odpovídajících výrobě 100 000 hl při stupňovitosti 12°). Díky tomu, že si pivovar včasným nákupem ječmene stihl připravit dostatečnou zásobu sladu, mohl v kontingentním systému využívat potíží těch pivovarů, které se potýkaly s nedostatkem surovin a nebyly schopny uvařit ani tolik piva, kolik jim vyměřený kontingent umožňoval. V letech 1915 a hlavně 1916 skupoval Světovar varní oprávnění na jednotlivé měsíce především schwarzenberských pivovarů (v Českém Krumlově, Třeboni, Protivíně, Plavnicích, Chýnově, Vimperku), ale i dalších (např. Nuslí, Vinohrad, Bráníku, Smíchova, Humpolce, Křimic, Petrohradu), takže jich nakonec shromáždil tolik, že jich ani nemohl z kapacitních důvodů využít a přenášel je*

¹⁰⁷ Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 247.

¹⁰⁸ Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví. V Praze: Karel Tiller, 1915, s. 56.

¹⁰⁹ PA PP, fond Světovar, sg. I 7, ochranné známky tuzemské.

¹¹⁰ K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu. Lhotka, Václav In: Minulost Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 236.

z období na období.“¹¹¹ Tento obrat pomohl Světovaru opět se postavit do popředí po bok úspěšných pivovarů. Světovar tak dokázal opět zásobovat nejen českou klientelu, ale postupně se zase začal se svým původním produktem prosazovat v Rakousku-Uhersku a Německu.¹¹² Eva Cironisová dodává: „*Dodávky směřovaly od roku 1915 a hlavně v letech 1916 a 1917 k jednotkám v Haliči, Uhrách, severní Itálii i v Čechách, do roku 1918 k důstojnické ozdravovně v Bechyni*“.¹¹³ Takto rozložená situace podniku rozhodně prospívala, protože vedle vyřešené otázky odbytu se pivovar začínal dostávat k různým privilegiím v rámci nabývání surovin na další výrobu a současně samotné výroby. Světovar se však i s takto zlepšenou pozicí nehodlal úplně smířit a nadále hledal způsob, jak by mohl jako podnik fungovat na sto procent. Počátkem roku 1916 se nechal Světovar inspirovat u konkurenčního Měšťanského pivovaru a začal pro Válečný obilný ústav sušit a loupat oves. Od roku následujícího se ještě mimo vlastní výrobu piva začal věnovat výrobě ovesných krup. Na jejich kvalitu si armáda stěžovala Válečnému obilnému ústavu. To vyústilo ve spor mezi Válečným obilným ústavem a Světovarem, který byl ústavem nařknut z mísení krup s odpadem.¹¹⁴

Zatímco v první polovině války došlo k nárůstu odbytu u německé klientely, počínaje rokem 1917 se začínala situace zhoršovat. Eva Cironisová uvádí: „*V červnu byl z úředního nařízení výstav omezen na dodávky průmyslovým podnikům (uhelným dolům, Škodovce, Potravnímu skladišti c.k. státních drah), vojsku a stálým odběratelům, přičemž měsíčně mohl činit maximálně 2 600 hl, což znamenalo omezit výrobu na polovinu. Místo sladu se začalo používat i ciroku (druh prosa) v poměru 160 kg místo 100 kg sladu.*“¹¹⁵ Světovar v této fázi surovinové krize započal plány s výrobou piva ze sušených řepných odřezků. Tímto postupem byla ustanovena výroba pivní náhražky, která by ve výrobním procesu byla dále obohacena listím malin a ostružin a na závěr dobarvována zkaramelizovaným cukrem. Nápad ale nakonec nebyl realizován, protože podobný nápoj nebyl dosud testován a zároveň by s velkou pravděpodobností u odběratelů, zvyklých na světovarský standard, příliš neobstál.¹¹⁶ Přestože se ještě v roce 1916 Světovaru podařilo na rozdíl od konkurenčních plzeňských pivovarů získat malé zásoby rumunského a dánského sladu, se kterými

¹¹¹ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 247.*

¹¹² PA PP, fond Světovar, sg. I 7, *ochranné známky tuzemské*.

¹¹³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 247.*

¹¹⁴ PA PP, fond Světovar, sg. IV 6, *sušení a loupání ovesa, výroba ovesných krup*.

¹¹⁵ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 248.*

¹¹⁶ Tamtéž.

mohl obstojně vystačit i na rok 1917, rozhodl se pivovar od poloviny roku 1917 sušit také ovoce.¹¹⁷ Přesto byl Světovar světlou výjimkou mezi fungujícími pivovary. V situaci, v níž byla výroba omezena na 8% kontingentu, byl stále podnikem prosperujícím. Bohužel se zásoby sladu s posledním válečným rokem zužovaly a Světovar začal řešit jisté problémy, které měly provázet i rok následující. Pivo se totiž začalo, s ohledem na nedostatek sladu, už v této době vyrábět z řepy, přičemž se situace měla ještě zhoršit, protože vedle surovin, z nichž se přímo vyrábělo pivo, přibylo na listinu nedostatkového zboží ještě uhlí. Po skončení první světové války se situace pro všechny pivovary včetně Světovaru skutečně zhoršila. Velkým úspěchem však zůstává, že se Světovar konce války vůbec „dožil“. Během let válečných totiž zaniklo 130 především menších pivovarů, které se nacházely na našem území. Ani jeden z těchto 130 závodů již nebyl nikdy obnoven.¹¹⁸

¹¹⁷ PA PP, fond Světovar, sg. I 1, *valné hromady akcionářů*.

¹¹⁸ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulostí Plzně a Plzeňska* sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 236.

5 Poválečná léta

Po skončení války sice problémy z let válečných přetrvávaly, nicméně se českým pivovarům dařilo skupovat relativně levně ječmen ze Slovenska. Do vzniku Československé republiky však byla výroba postižena obtížemi řízeného hospodářství. Vláda začala upravovat normy vaření piva v Československu až počátkem druhé čtvrtiny roku 1919.¹¹⁹ Eva Cironisová uvádí: „V březnu 1919 československá vláda zakázala výrobu pivní náhražky a pivní mladinky slabší než 4,5°. Nařízení technické finanční kontroly v Plzni z 5. března 1919 předepisovalo výrobu piva ze sladu a sušené řepy v poměru 25:75 a výrobu 6° piva, čili výtažku pro těžce pracující. Počátkem července 1919 nařídilo ministerstvo financí prostřednictvím okresního finančního ředitelství výrobu 6,5° piva pro vojsko nasazené na Slovensko. Dostatek řepy a později povolené zadiny cukru místo ní umožnil od dubna zvýšení výroby na 12% kontingentu, stále však chybělo uhlí, smola a další suroviny, přidělované Pivovarskou komisí v Praze. Bilance za rok 1918/19 nicméně vykázala 551 000 K čistého zisku, z něhož se vyplácela 6% dividenda. Kurs akcií k 1. březnu 1919 stoupl na 1 100 K.“¹²⁰

5.1 Dobývání domácího trhu

Po skončení světového válečného konfliktu se vyskytl další problém v podobě zahraničního odbytu. Situace sousedních zemí rozhodně nebyla nakloněna pro vysoký odbyt českého piva, proto Světovar vyvážel svůj produkt do Německa a Rakouska ve velmi malém množství. V tomto roce a ani roce následujícím se Světovaru nepodařilo vyřešit další nová odbytíště. Důvodem byla především vysoká cla, která českým pivovarům všeobecně zabraňovala získávat zahraniční trhy.¹²¹ Přestože se stagnující export negativně podepisoval na obratu pivovaru, katastrofální situaci zabránila domácí poptávka. Ta totiž po válce narůstala neuvěřitelným tempem, a pivo se tak stávalo dokonce nedostatkovým zbožím. Od roku 1920 se sice povolilo zvýšení várečného kontingentu o 100 %, tedy z původních 12 % na 24 %, ale další překážkou pro pivovary se stalo zdražování všech potřebných surovin pro samotnou výrobu piva a vedle toho i uhlí.¹²² Přesto byl Světovar stále prosperující.

¹¹⁹ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulostí Plzně a Plzeňska* sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 237.

¹²⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni* 6, (2000,) s. 249.

¹²¹ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulostí Plzně a Plzeňska* sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 239.

¹²² PA PP, fond Světovar, sg. I 1, *valné hromady akcionářů*.

cím závodem a jeho zisk se oproti předchozímu roku zvedl z 551 000 K na 660 000 K čistého zisku.¹²³

Rok 1921 nepřinesl v rámci omezení kontingentu žádné změny a zůstal na 24 %. V tomto ohledu nebyly pivovary výrazně znevýhodňovány, protože důležité suroviny jako ječmen a slad byly množstevně schopny pokrýt zhruba 16 % kontingentu a zbylá procenta byla vyplněna náhradami jako bramborová moučka, kukuřice, cukr a rýže. Světovaru se ovšem podařilo zakoupit a dovézt suroviny zahraniční. Dovoz surovin byl povolený, a tím pádem se podniku podařilo obstarat různé druhy sladů (alsaský, americký a anglický), díky nimž se pivovaru dařilo vyrábět nové druhy piv pro domácí trh – 8° ležák a 12° speciální pivo. Konec roku 1921 mohl Světovar s bilančním ziskem 878 000 Kč označit za úspěšný.¹²⁴

Koncem roku 1921 Světovar zasáhla nepříjemná událost. Zemřel obchodní ředitel Karel Vogel a na jeho místo ještě tentýž rok nastoupil Viktor Woitsch, který zároveň plnil funkci technického ředitele. V obou funkcích zůstal až do září roku 1925.¹²⁵

Ke dni 31. srpna 1921 skončilo Pivovarskou komisí řízené vázané hospodářství, s nímž bylo ukončeno omezení výstavu a stupňovitosti piva.¹²⁶ Vzhledem k tomu, že exportu piva bránilo stále velké clo, stalo se hlavním cílem všech plzeňských i mimoplzeňských pivovarů získání rozhodujícího vlivu na domácím trhu. Světovar se v tomto okruhu řadil mezi podniky úspěšnější, protože se mu kromě samotné Plzně podařilo ovládnout trh i v Karlových Varech, Mladé Boleslavi, Ústí nad Labem, Kladně, Mnichovicích, Ostravě - Mariánských horách a Cerhovicích. Stará odbytíště se podniku podařila většinou udržet a i přes upadající vývozní snahy se obnovily některé kontakty s Německem.¹²⁷ Ovšem většina zahraničních zastoupení po válce definitivně zanikla. Eva Cironisová uvádí: „Vývoz do Rakouska se v letech 1922 – 1924 zastavil úplně, do Německa klesl na minimum. Z jiných zemí se podařilo proniknout v letech 1920 – 1922 do Jugoslávie prostřednictvím záhřebského zastoupení, poté však obchodní spojení ustalo.; v roce 1922 bylo 0,5 hl vyexpedováno do Maroka. K oživení exportu došlo až od roku 1924/25 prudkým vzestupem exportu ležáku do Německa, obnovením obchodu s Rakouskem a nově s Polskem, Velkou

¹²³ Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 249.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž s. 251.

¹²⁶ K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu. Lhotka, Václav In: Minulost Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 237.

¹²⁷ PA PP, fond Světovar, sg. I 1, valné hromady akcionářů.

Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 249.

*Británií a Egyptem. Od roku 1929 se vývoz rozšířil i na Francii a Itálii.*¹²⁸ Světovar se v tomto ohledu stal na poli pivovarnictví světlou výjimkou. Pivovary totiž v těchto poválečných letech procházely velkými hospodářskými problémy a jejich obnovování z válečných let bylo velmi pozvolné.¹²⁹

Začátkem roku 1922 opustil Světovar chemik Jan Šebelík, který se rozhodl pokračovat ve funkci podsládka v konkurenčním pivovaru Prioru.¹³⁰

5.2 Likvidace Prioru

V roce 1924, kdy Světovar skutečně obnovil celou řadu zahraničních odbytišť a prosadil se v nových městech, se dostal do popředí i na plzeňském trhu. Měšťanský pivovar, který dosud Plzeň ovládal, byl velmi rozhořčen skutečností, že se Světovar začal prosazovat na jeho úkor. Dokonce i samotní odběratelé Měšťanského pivovaru se k produktu Světovaru vyjádřili kladně, z čehož Měšťanský pivovar usoudil, že konkurenci stávajících tří pivovarů je třeba zastavit. Přestože se v rámci domácího odbytu stal největším trnem v oku Měšťanského pivovaru Světovar, konkurenční souboj nakonec nepřežil, vedle menších lokálních pivovarů, Plzeňský společenský pivovar (Prior). Václav Lhotka uvádí: „Prior i na vnitřním trhu prodával za podstatně nižší ceny než klasické plzeňské pivovary. Proto se Měšťanský pivovar rozhodl likvidovat Prior. Pochopitelně, že celé jednání bylo vedeno důvěrně, tak jako vždy v podobných případech, bez vědomí právovárečného měšťanstva jako celku. Předsednictvo správní rady uskutečnilo v roce 1925 celkem pět anket k převzetí Prioru. (Anketou byla v Měšťanském pivovaru nazývána akce, která vždy byla uspořádána, šlo-li o významné změny, s nimiž nebylo možno z taktických důvodů seznamovat předem právovárečné měšťany. Ankety se vždy zúčastnili nejvýznamnější, tj. finančně nejsilnější jedinci z řad právovárečníků, kteří svým souhlasem kryli jednání předsednictva správní rady.)“¹³¹

5.3 Rozšiřování Světovaru a obnovení ochranných známek

Po likvidaci Prioru Světovar dlouze neotálel a začal zajišťovat jeho bývalá odbytiště prostřednictvím svých zástupců. Měšťanský pivovar, který nestihl tak rychle zareagovat, tak přišel o některá nová odbytiště na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Dále se Světovar

¹²⁸ Tamtéž s. 249-250.

¹²⁹ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s. 97.

¹³⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 251.

¹³¹ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulostí Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,)* s. 242-243.

rozhodl expandovat do míst, kde tvořili Češi menšinu (Stříbro, Žihle, Ústí nad Labem a Podbořany) a zde zaváděl svůj produkt pod známkou ryze českého piva.¹³² Měšťanský pivovar však růst Světovaru zarazil, a to hned v hlavním městě. V průběhu roku 1924 totiž zemřel světovarský zástupce pro Prahu, a tak Měšťanský pivovar začal rychle přebírat jeho zákazníky. Dalším krokem Měšťanského pivovaru bylo naverbování bývalého chemika Světovaru a posléze podsládka Prioru – Jana Šebelíka. Toho Měšťanský pivovar obsadil ve svém podniku do funkce vrchního sládka.¹³³ V následujících letech se tak snažil Světovar uštědřit Měšťanskému pivovaru podobnou ránu, čehož dosáhl až v roce 1927, kdy se mu podařilo prosadit do restauračních vozů ČSD vlastní ležák, jemuž se díky nižší ceně dařilo zdatně konkurovat ležáku od Měšťanského pivovaru. Zároveň Světovar rozšířil svou škálu produktů o tmavé výčepní pivo – Černá Plzeň.¹³⁴ Toho se bohužel nedožil místopředseda správní rady a duchovní otec Světovaru Jan Kleissl, který v roce 1926 zemřel.¹³⁵

Světovar, kterému se dařilo zvyšovat svůj akční rádius, měl však ještě další plány na rok 1927, mezi něž patřila i minimalizace nákladů se samozřejmým cílem lepšího bilančního výsledku. Primárně plánoval přestat s dovozem základních surovin a zaměřit se na vlastní zdroje. Proto byla téhož roku zřízena vlastní stanice na výrobu kvasnic. K té, spolu s dalšími drobnými technickými úpravami podniku slibujícími snížení nákladů, přibýlo částečné zastavení nákupu sladu. Ten měl být ze začátku zčásti nakupován a zčásti vyráběn ve vlastních sladovnách. To mělo postupně vést k soběstačné práci sladoven.¹³⁶ Světovar se díky tomu, že byl po technické stránce moderně vybaveným kapitalistickým podnikem, nemusel tolik zabývat modernizací jako ostatní pivovary. Například Měšťanský pivovar musel do podobných modernizací po celý rok 1927 investovat, aby se Světovaru vyrovnal.¹³⁷

Dalším krokem Světovaru bylo obnovení svých ochranných známek, jejichž registrační lhůta měla po deseti letech vypršet. Zároveň si pivovar nechával zapisovat známky nové, přičemž řadu z nich pouze pro export. Eva Cironisová uvádí: „V listopadu 1920 si dal podnik registrovat řadu ochranných známek, určených převážně pro vývoz. S výjimkou značky *Kosmos a Plzeňský kosmos/Pilsner Kosmos* byly totiž všechny zapsány jen v německém

¹³² PA PP, fond Světovar, sg. I 1, *valné hromady akcionářů*.

Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 250.*

¹³³ Tamtéž s. 251.

¹³⁴ Tamtéž s. 250.

¹³⁵ PA PP, fond Světovar, sg. I 1, *valné hromady akcionářů*.

¹³⁶ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 250.*

¹³⁷ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.103.

znění: *Bohemiaquell, Bohemiakraft, Bohemiaperle, Bohemiaborn a Bohemiasprudel, dále Weltborn, Weltperle a Weltquell*. V roce 1922 k nim přibyla slovní i obrazová známka Černá Plzeň a slovní Plzeňský Žumbera; v letech 1924 – 1925 různé a stále komplikovanější variace již zapsaných značek: *České Plzeňské, České Plzeňské pivo plzeňský Světovar, České Plzeňské P 1910, Naše plzeňské – plzeňský Světovar, Naše české plzeňské – plzeňský Světovar a Původní plzeňské pivo Plzeňský Světovar/Original Pilsner Bier Pilsner Weltbräu*. Vedle toho byla v roce 1925 podnikem zapsána známka *Zlatovar/Goldbräu* a v říjnu 1929 *Mondiale*. Z dosud zapsaných známek byly po uplynutí desetileté registrační lhůty obnoveny zápisy známek *Světovar/Weltbräu (1922 a 1932), P 1910 a Meisterbräu (1923 a 1932), Weltborn a Weltquell (1930), Černá Plzeň (1931) a Plzeňský Žumbera (1932)* ¹³⁸

¹³⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 250-251 .*

6 Postupný pád Světovaru

První čtvrtina roku 1928 vedla Světovar k zásadnímu rozhodnutí odstoupit od kontingentní smlouvy, jejímž prostřednictvím měl spolu s Měšťanským pivovarem a Prvním akciovým pivovarem udržovat plynulý a prosperující chod podniku. Světovar se k této smlouvě vystavené Ochranným svazem českých pivovarů vyjádřil tak, že podobné kroky nepotřebuje podstupovat, protože je samostatným prosperujícím podnikem a takováto smlouva by ho v rozvoji pouze brzdila.¹³⁹

Ve druhé čtvrtině roku 1928 se začala rýsovat vize Měšťanského pivovaru, a to ohledně vytvoření pivovarského koncernu, který by pod jeho vedením ovládal celou Plzeň. K docílení tohoto stavu začal Měšťanský pivovar organizovat slučování menších podniků, jež plánoval spojit s Prvním plzeňským akciovým pivovarem. U toho byl již Měšťanský pivovar vlastníkem většiny akcií. V první fázi slučování došlo ke sloučení pivovarů ze Starého Plzeňce a Štěnovic (ten patřil k vůbec nejstarším pivovarům na Plzeňsku) s Prvním plzeňským akciovým pivovarem. Celé řešení ohledně fúze probíhalo od května do prosince roku 1928. Před koncem roku tak stál na plzeňském trhu pouze pivovarský koncern vedený Měšťanským pivovarem a samostatný Světovar, který byl ale díky své samostatnosti ve velmi nevýhodné situaci.¹⁴⁰ Měšťanský pivovar byl totiž rozhodnut udělat vše pro to, aby byla konkurence na domácím poli definitivně zlikvidována. Tuto snahu se rozhodl vynaložit kvůli nepříjemně se rozrůstajícímu Světovaru, který zastiňoval slávu jejich plzeňského piva. V rámci získání svého původního monopolního postavení tak nechal Měšťanský pivovar vymazat z obchodního rejstříku i bývalý plzeňský pivovar Prior, který byl Měšťanským pivovarem vyřazen z provozu roku 1925. Měšťanský pivovar měl zůstat jako samostatný podnik, který ovšem bude mít neustálou kontrolu nad pivovarnictvím v Plzni.¹⁴¹

6.1 Vzдор Světovaru

Světovar se ani za těchto nepříznivých podmínek nehodlal vzdát, a proto se uchýlil k taktice, která mu měla zajistit existenci i přes likvidační plány Měšťanského pivovaru. Vedle investování přišel Světovar se zlevňováním svého produktu pro odběratele. Ještě

¹³⁹ PA PP, fond Světovar, sg. I 1, *valné hromady akcionářů*.

¹⁴⁰ Tamtéž.

Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 251.*

¹⁴¹ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.107-108.

na konci roku 1928 tak bylo světovarské výčepní pivo zlevněno z 220 Kč na 200 Kč za hl, k čemuž přibyla celá řada výhod (zlevnění dovozu apod.). Po Kleisslově vzoru se zvedla také nacionální propaganda pivovaru, která nabádala hostinské i konzumenty, aby podpořovali český podnik namísto podniku německého. K tomu ještě Světovar stihl na konci roku vyzdvihnout svou vlastní prosperitu, čímž chtěl především udržet akcionáře, a plánované rozšíření pivovaru do roku 1930 pro důkaz stability.¹⁴² Ve skutečnosti se Světovaru opravdu dařilo, bylo jen třeba o tomto faktu informovat veřejnost, aby nebyla dříve zmanipulována Měšťanským pivovarem. Eva Cironisová uvádí: „Dne 16. prosince 1929 vystavil Světovar stotisíc hektolitr piva a poprvé tak překročil tuto hranici. Celkový výstav 104 382 hl za rok 1929 představoval 8,7% výstavu všech tehdejších plzeňských pivovarů. Také export dosáhl v tomto roce svého maxima. Úspěšně skončil ještě obchodní rok 1929/30, kdy bylo vyrobeno 112 589 hl a vystaveno 105 190 hl. Na jaře 1930 bylo dokonce rozhodnuto zbudovat novou stáčírnu lahvového piva a vybavit ji pasterizačním zařízením. Problémem se však stávalo pozvolna sice, ale vytrvale stoupající saldo dlužníků“.¹⁴³

Celý rok 1929 se zástupci Světovaru a Měšťanského pivovaru stále častěji setkávali u soudu. Spory však nebyly zásluhou pouze Měšťanského pivovaru, ale u soudu se několikrát zástupci obou závodů sešli i kvůli Světovaru. Ten se v rámci přežití na trhu uchýloval k různým přesvědčovacím taktikám hostinských, jimž svůj produkt prakticky vnucoval. Měšťanský pivovar si ale nepočínal jinak. V obcích, kde byl zaveden Světovar, se vedení Měšťanského pivovaru rozhodlo neprodávat tamním rolníkům mláto. Vedle těchto snah oba pivovary očekávaly, že v USA skončí prohibice a jejich výroba a odbyt se až několikrát zvýší. Na základě těchto očekávání se Světovar rozhodl naplánovat na příští rok bilanční schůzi, při které by se projednalo další rozšíření podniku, který by tak byl schopen pokrýt budoucí poptávku v USA, a zavedení druhé studny.¹⁴⁴

6.2 Ústupky vůči Měšťanskému pivovaru

V letech 1928 – 1929 probíhala jednání mezi zástupci obou pivovarů, jejichž výsledek byl pro Měšťanský pivovar stále uspokojivější, protože zástupci Světovaru - Illner, Miškovský, Pittermann a Preiss - stále více podléhali kompletní koncentraci plzeňského pivovarnictví. Dlouhodobým odpůrcem tohoto kroku byl ke konci desetiletí pouze

¹⁴² Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 251.

¹⁴³ Tamtéž s. 252 .

¹⁴⁴ PA PP, fond Světovar, sg. I 13, návrh na rozšíření pivovaru.

Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933). Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 252.

dr. Illner, který byl ale pod stálým tlakem vrchního ředitele Živnostenské banky Antonína Tilleho, což nakonec vedlo k přehodnocení situace.¹⁴⁵

Měšťanský pivovar tak počátkem roku 1930 začal skupovat akcie Světovaru. V polovině roku 1930 se na dalším jednání mezi zástupci obou pivovarů téměř podařilo Měšťanskému pivovaru prosadit sloučení Světovaru s Gambrinusem, k čemuž rovnou předložil svou vizi jejich budoucích výrobků nesoucích jejich společná jména Gambrinus-Světovar“.¹⁴⁶ Zároveň začal Měšťanský pivovar kontaktovat všechny akcionáře Světovaru za účelem odkupu jejich akcií pro rozhodující vliv v pivovaru.¹⁴⁷ Přesto se snažil Světovar za každou cenu udržet a dále se prosazovat na poli domácím i zahraničním. V polovině roku 1931 se zúčastnil výstavy ve Francii a dále pokračoval v modernizaci podniku. Bohužel se neustupující krize začala záhy podepisovat na už tak klesajícím výstavu. Krizi také doplňoval problém s dlužníky, u kterých se předpokládalo, že z celkové dlužné částky 6 milionů bude již 30 % nevymahatelných.¹⁴⁸

6.3 Fúze Světovaru s Gambrinusem

Rok 1932 se nesl v duchu dalších jednání mezi zástupci pivovarů a Živnostenské banky, která již citelně naznačovala definitivní likvidaci Světovaru. Výsledkem tak byla fúze Světovaru s Gambrinusem plánovaná na září roku 1932.¹⁴⁹ Eva Cironisová uvádí: „V říjnu 1932 zpečetila osud Světovaru dohoda mezi Měšťanským pivovarem a Živnostenskou bankou. Banka prodala pivovaru 6 081 akcií Světovaru po 2 500 Kč (při skutečné hodnotě akcie 2 640 Kč) a Měšťanský pivovar tím získal s předchozími nákupy potřebnou majoritu 8 000 z 15 000 akcií. Dohoda předpokládala fúzi Světovaru s Prvním plzeňským akciovým pivovarem zpětně k začátku obchodního roku 1. září 1932.“¹⁵⁰ Akcionářům, kteří nabídli Měšťanskému pivovaru akcie k prodeji, byla nabídnuta jedna akcie Gambrinusu za dvě akcie Světovaru. Ostatním akcionářům, kteří tak neučinili, bylo oznámeno, že v budoucnu bude možno akcie odkoupit již za pouhých 1 550 Kč (z původní

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ *Nová doba: orgán lidu pracujícího*. Plzeň: František Unger, 1896-1945. ISSN 1804-3852, 1932, roč. 38, č. 294, s. 1 (21.10. 1932).

¹⁴⁷ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s. 103.

¹⁴⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň* : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 252.

¹⁴⁹ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulost Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň* : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 252.

¹⁵⁰ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň* : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 252-253.

hodnoty 2 640 Kč). Tímto tahem si Měšťanský pivovar prostřednictvím nenápadného nátlaku zajistil přísun ostatních akcií.¹⁵¹

Samotné převzetí Světovaru pod správu Měšťanského pivovaru bylo však komplikované hned v několika bodech. Jednak šlo o fakt, že Světovar byl stále podnikem prosperujícím a navíc velmi moderně vybaveným. Dále kladlo zastupitelství Světovaru na Měšťanský pivovar stále nové požadavky, mezi nimiž bylo asi nejdiskutovanější zachování provozu s výrobou již zavedených druhů pív. Žádnou změnou neměli projít ani odběratelé a stávající zaměstnanci. Tímto chtěl ředitel Miškovský, i přes správu Světovaru Měšťanským pivovarem, dosáhnout jisté samostatnosti závodu.¹⁵² S tím nakonec Měšťanský pivovar souhlasil a dal zastupitelstvu Světovaru slib o dodržení požadavků. Problém ovšem nastal v momentě, kdy byla o celé fúzi informována veřejnost. Vojtěch Laštovka uvádí: *„Jakmile však pronikla zpráva o důvěrném jednání mezi zástupci vedení obou pivovarů na veřejnost a mezi měšťanstvo, vytvořila se mezi majiteli várečných práv silná opozice, která se energicky postavila proti ujednanému sloučení se Světovarem. Právovárečníci žádali vysvětlení, s jakými hmotnými obětmi pro měšťanstvo je spojována nová fúze a jaké sliby byly dány Živnobance. Za opozici se postavili také někteří členové správní rady Plzeňské banky, především její předseda JUDr. Bernard Guldener; ten nesnesl pomýšlení, že by Měšťanský pivovar, který až dosud prováděl všechny finanční transakce prostřednictvím Plzeňské banky, byl nyní také ještě ve spojení se Živnobankou. Představitelé Plzeňské banky a velká část právovárečníků se obávali, že by se Měšťanský pivovar mohl postupně stát součástí koncernu Živnobanky. Právovárečníci nebyli uklidněni ani prohlášením dr. Krofty v Českém deníku, že on sice ujednal s Živnobankou, že jí bude svěřovat čtvrtinu všech bankovních obchodů, ale že prý nemůže být ani řeči o vlivu na Měšťanský pivovar, který není dlužníkem vůči bance, ale vkladatel.“*¹⁵³

Definitivní schválení fúze mělo proběhnout na valné hromadě ke konci roku 1932. Její samotný průběh pak obnášel očekávané odhlasování, přičemž se všichni přítomní shodli na nutném sloučení podniků. Světovaru bylo s klesajícím odbytem předurčeno zadlužení a jeho existence by v budoucnu nepřinášela vlastníkům žádný zisk. Tuto informaci později stvrdil i starosta Luděk Pik a při veřejném vystoupení podotkl, že je to ze strany Světovaru

¹⁵¹ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu.* Lhotka, Václav In: *Minulost Plzně a Plzeňska* sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 252.

¹⁵² Tamtéž.

ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů.* 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.108.

vlastně logický krok.¹⁵⁴ Skutečné sloučení obou podniků pak proběhlo 27. prosince 1932 pod vedením ministerstva vnitra. Jakýkoliv odpor proti tomuto tahu byl zároveň ministerstvem vnitra zamítnut. Okamžitě po sloučení začaly jednotlivé pivovary, nyní pod správou Měšťanského pivovaru, kontaktovat všechny své zástupce s ujištěním, že sloučení nebude mít žádný vliv na předchozí i budoucí obchody. Zároveň se měly pivovary zdržovat jakýchkoliv unáhlených akcí, které by poškozovaly pivovary pod jednotnou správou Měšťanského pivovaru. Toto tvrzení však sloužilo pouze jako zástěrka skutečných úmyslů Měšťanského pivovaru. Ten se již o měsíc dříve, konkrétně 22. listopadu, rozhodl na schůzi správní rady výrobu ve Světovaru prakticky zastavit. Správní rada sice usoudila, že pokud by byla celá výroba přesunuta z Gambrinusu do Světovaru, byla by celá záležitost finančně úspornější. Ovšem skutečnost, že Gambrinus byl pivovar s delší tradicí, a tudíž by muselo dojít k „přetahování“ zákazníků od proslulého pivovaru k pivovaru méně známému, byla v tomto procesu směřodatnější. Proto bylo na schůzi správní rady dojednáno, že se výroba ve Světovaru zastaví a Měšťanský pivovar se bude snažit odklonit klientelu světovarského ležáku k produktu svého pivovaru. Světovar však měl být ponechán ve stavu pohotovosti pro případ, že by bylo nutné jej opět použít jakožto záložní pivovar.¹⁵⁵

Fúzi pivovarů doprovázela vlna nesouhlasu vedená převážně tiskem, kdy se o sloučení pivovarů odborníci vyjadřovali až urážlivě. Přesto byla veřejnost zatím informována pouze o sloučení, nikoliv o celkovém zániku Světovaru, který plánoval Měšťanský pivovar na rok následující.¹⁵⁶

6.4 Likvidace Světovaru

Posledním krokem Světovaru bylo koncem roku 1932 zapsání ochranné známky Plzeňský Světovar (Pilsner Weltbräu), poté ho už pozvolna začal Měšťanský pivovar likvidovat.¹⁵⁷

Světovar pod svým názvem existoval do konce února roku 1933, poté byla společnost Český plzeňský pivovar, a.s. vymazána z obchodního rejstříku a název společnosti byl změněn na Plzeňské akciové pivovary. Pod tímto názvem byly převzaty i zapsané ochranné známky. Některé ze známek se přejaly v tuzemském i zahraničním znění (Světov-

¹⁵⁴ CIRONISOVÁ, Eva. *Český plzeňský pivovar Světovar (1910 - 1933)* V Plzni : Státní oblastní archiv, s. 253.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959, s.109.

¹⁵⁷ PA PP, fond Světovar, sg. I 7, *ochranné známky tuzemské*.

var/Weltbräu, Zlatovar/Goldbräu a Plzeňský Světovar/Pilsner Weltbräu), některé byly přežaty pouze v jedné variaci (P 1910, Černá Plzeň, Plzeňský Žumbera; Meisterbräu, Weltborn, Weltquell a Mondiale).¹⁵⁸

Správní rada Světovaru se vůbec naposledy sešla 18. března 1933. Schůze byla vedena spíše jako přátelská sešlost a zúčastnění byli zástupci končícího Světovaru, Měšťanského pivovaru a Živnostenské banky, včetně jejího ředitele ing. Tilleho. Vzhledem k tomu, že o všem již bylo rozhodnuto, náplní diskuze se namísto důležitého jednání stala chvála vedení Měšťanského pivovaru, který za jeho práci všichni patřičně ocenili. Dr. Illner, předseda Světovaru, který od svých námitek vůči sloučení již dávno upustil, pro tuto událost dokonce poskytl svůj vlastní byt.¹⁵⁹

Tak byl dovršen úspěšný akt Měšťanského pivovaru, který sama jeho správní rada nazývala historickým. Pro Měšťanský pivovar to znamenalo zničení poslední konkurence, která ohrožovala jeho zisky a slávu. Zároveň si mohl Měšťanský pivovar libovolně určovat pravidla a cenu, protože všechny dosud existující a prosperující pivovary byly zastřešeny pod společný název – Plzeňské akciové pivovary. Lidé, kteří se zasloužili o fúzi pivovarů, byli Měšťanským pivovarem bohatě odměňováni. Hlavní osobou byl ředitel František Plášil, který pobíral za započetí fúze 140 000 Kč ročně. Poté, co byla fúze dokončena, byla roční částka zvýšena na 288 000 Kč. K tomu společně s vrchním sládkem Janem Šebelíkem obdrželi od podniku vilu, zhotovenou za 2 000 000 Kč. To vše v době nejhlubší krize. Největší jednorázovou odměnu z řad správní rady obdržel její prezident Dr. Richard Krofta, který po dobu fúze zpravoval veřejnost o správnosti sloučení. Ten za svou právní činnost pro podnik v době fúze obdržel 250 000 Kč. Ostatní členové správní rady si rozdělili dalších 250 000 Kč po desetitisícových sumách. Odměnění byli samozřejmě i všichni zástupci Světovaru, kteří dali k fúzi souhlas. Zde se částky taktéž vyšplhaly do stovek tisíc Kč.¹⁶⁰

Posledním článkem v rozdělování odměn byla Živnostenská banka, která obdržela za fúzi se Světovarem 2 928 558 Kč. Konečná částka, která byla po sloučení Světovaru rozdělena, je dnes jen velmi těžce dohledatelná.¹⁶¹

Až kuriózně v tomto dělení milionových částek působí odmítnutí vdovy po jednom z dělníků Měšťanského pivovaru, která žádala správní radu o drobný příspěvek na pohřeb.

¹⁵⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,)* s. 254.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: *Minulost Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,)* s. 253.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 254.

Správní rada tento požadavek odmítla z toho důvodu, že vynakládání jakékoliv částky na pohřeb není v souladu s její funkcí. Ostatně z finančních důvodů to rozhodně být nemohlo, protože pouze ředitel František Plášil si po dělení finančních prostředků odnesl celkem 3 345 000 Kč.¹⁶²

Dalším záměrem Měšťanského pivovaru byla i přes slibované udržení fungujícího Světovaru jeho likvidace. V polovině roku tak odevzdával Světovarem zřízenou kanalizaci do držení obci a některé vhodné zaměstnance, především úředníky, bednáře a dělníky, přerazoval pod své ostatní pivovary. Odběratelé Světovaru z okolí Plzně začali být zásobováni pivem z Gambrinusu a v červnu Měšťanský pivovar prohlásil Světovar za podnik neexistující. Hostinští, kteří se po Světovaru stále sháněli, byli přesvědčováni zástupci Měšťanského pivovaru o velice nízké oblíbenosti tohoto piva. Slávu a oblibu světovarského piva, kterou řadu let budoval Jan Kleissl, tak Měšťanský pivovar definitivně pohřbil, když veřejnost informoval o jeho nízké kvalitě, což už si v této době jakožto jeho vlastník mohl dovolit.¹⁶³

Dalším důležitým bodem v otázce likvidace Světovaru bylo propuštění zaměstnanců. K této věci se postavil ředitel Plzeňských akciových pivovarů Josef Brych velmi nesmlouvavě. Dal zaměstnancům pouze dvě možnosti. Časopis *Nová doba* uvádí: „1. Přistoupí-li zaměstnanci Světovaru na 14denní výpověď 30 zaměstnanců po vypršení dohody ze dne 9. září t. r. o střídavém vysazování ke dni 4. listopadu 1933 a eventuelní další propuštění 30 zaměstnanců po dalších 14 dnech, zůstane Světovar omezeně v dalším provozu a započne hned s výrobou piva. 2. Nepřistoupí-li zaměstnanci na bod první, nastalo by konečné zastavení výroby a následkem toho hromadné propuštění dělnictva vůbec. Česky řečeno: muž na hrdlo, buď a nebo!“¹⁶⁴ V této „nabídce“ ředitele Brycha z 19. října 1933 byla zaměstnanci pochopitelně zvolena první možnost. V rámci propouštění byl tedy skutečně ukončen pracovní poměr šedesáti zaměstnanců – třiceti ke dni 4. listopadu a dalším třiceti ke dni 18. listopadu. Zaměstnanci, kteří pracovali v podniku více než šest let, obdrželi za každý odpracovaný rok ve Světovaru odškodné ve výši 120 Kč. Nicméně neuplynul ani týden, a správní rada Měšťanského pivovaru se rozhodla zastavit výrobu ve Světovaru definitivně. Toto usnesení z 22. listopadu 1933 uvádělo, že výroba se zastaví do konce stávajícího roku a odběratelé dvanáctistupňového ležáku budou přesměrováni k ležáku Měšťanského pivovaru, zatímco odběratelé desetistupňového piva ke Gambrinusu.

¹⁶² Tamtéž, s. 255.

¹⁶³ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: *Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000.) s. 254.*

¹⁶⁴ *Nová doba: orgán lidu pracujícího*. Plzeň: František Unger, 1896-1945. ISSN 1804-3852, 1933, roč. 39, č. 305, s. 3. (5. 11. 1933) .

S ostatními odběrateli, kteří nepřistoupili na náhradu za Světovar, byl ukončen obchodní kontakt. Zatímco osud členů správní rady Světovaru byl zabezpečen novými funkcemi v Plzeňských akciových pivovarech, řadoví zaměstnanci měli být postupně propuštěni po novém roce.¹⁶⁵ V prosinci 1933 bylo ve Světovaru po listopadovém propouštění zaměstnáno 65 dělníků, v polovině ledna 1934 už pouze 31 dělníků a v únoru už činil jejich počet pouze 5. Přestože správní rada Měšťanského pivovaru informovala veřejnost o jedné vlně propouštění stanovené na dva listopadové dny roku 1933, nakonec svůj závazek nedodržela a celkem propustila 94,15 % všech zaměstnanců Světovaru (z původních 117 dělníků bylo propuštěno 112). Propouštění ovšem probíhalo i v ostatních pivovarech pod správou pivovaru měšťanského. Koncentrace navíc způsobila, že všem zbylým dělníkům byla snížena mzda, přičemž tento fakt jim byl sdělen až při samotném vyzvednutí mzdy. Všem, kteří se snížením mzdy nesouhlasili, bylo oznámeno, že nesouhlas je automaticky považován za důvod k výpovědi.¹⁶⁶

6.5 Osud Světovaru po ukončení výroby piva

Dne 25. července 1934 se rozhodla správní rada Měšťanského pivovaru o odvolání původního plánu zachovat fungující Světovar a zároveň vystavila Světovar zájemcům ke koupi. Zakoupit bylo možné prakticky vše od zařízení pivovaru až po budovy. Před samotným prodejem se Měšťanský pivovar rozhodl Světovar pronajímat jako skladiště na obilí. Provoz byl však pouze pro skladování obilí příliš nákladný, a proto musel hledat Měšťanský pivovar jiné východisko. V polovině roku 1935 se jednalo i s ministrem zemědělství, přičemž výsledkem tohoto jednání bylo využití Světovaru pro skladování mléka, vajec a zeleniny. Objekt Světovaru se ale nakonec z neuvedených důvodů pro tuto činnost nevyužil. Změna přišla až po více jak roční odmlce, kdy se na podzim 1936 podařilo prodat parní stroje a přemístit varnu do Gambrinusu. Od tohoto roku se o využití Světovaru víceméně jen uvažovalo. Všechny plány, které v rámci využití objektu přišly v úvahu (vytvoření vojenské ubytovny, pronájem objektu Škodovým závodům), se nakonec nedočkaly realizace. Po roce 1938 byli naopak zájemci o Světovar postiženi Mnichovskou dohodou. Příkladem za všechny je Západočeské konsumní družstvo, které se rozhodlo odkoupit některé z budov Světovaru pro sjednocení svých venkovských podniků. Vzhledem k tomu, že po Mnichovské dohodě ztratilo toto družstvo více jak 50 filiálek, nebylo nutné tyto budovy zakupovat,

¹⁶⁵ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 255.

¹⁶⁶ *K otázce koncentrace v plzeňském pivovarském průmyslu*. Lhotka, Václav In: Minulostí Plzně a Plzeňska sv. 3 / Plzeň : Krajské nakladatelství v Plzni, (1958,) s. 256 – 257.

a před podepsáním od smlouvy Západočeské konsumní družstvo odstoupilo. Mezi lety 1938 až 1940 byl nakonec objekt pronajímán různým družstvům (Obchodnímu družstvu v Plzni, Hospodářskému družstvu a Západočeskému konsumnímu družstvu) a část také Škodovým závodům. Od počátku roku 1941 byly v objektu už pouze Škodovy závody, které na tomto místě vystřídala vojenská správa. Od této doby byl objekt Světovaru až do roku 1947 využíván čistě pro vojenské účely. Poté se objekt Světovaru stal skladištním místem pro projekt UNRRA¹⁶⁷. Vzhledem k tomu, že Světovar neměl stále trvalé využití, zvažovalo se také, že by se v něm mohla obnovit výroba piva. Nakonec však z plánu Měšťanského pivovaru sešlo, protože byly potřebné finance pro obnovení výroby ve Světovaru použity na obnovení Gambrinusu, poškozeného letadlovými útoky. V polovině roku 1947 byla část objektu přestavěna na autodílny ČSD, které za necelých deset let plynule přešly pod nastupující podnik ČSAO. Objekt Světovaru tak nárazově obývaly různé podniky. V 50. letech se zde například nacházel ještě národní podnik Pekárny v Plzni, ale do samé revoluce už byl objekt Světovaru výhradně určen pro vojenské účely.¹⁶⁸ Po revoluci se Světovar přestal používat jako armádní sklad a do roku 2010 byl celý objekt odstaven od jakýchkoliv aktivit.¹⁶⁹

V současnosti objekt opět ožívá po vzoru především zahraničních objektů bez dlouhodobého využití, které se v rámci kulturního dění přeměňují ve výstavní síně a koncertní sály. Objekt Světovaru je tak díky projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 rekonstruován a v nejbližších dvou letech by zde měla být veřejně přístupná galerie, hala pro pořádání koncertů či konferencí, kavárna a v neposlední řadě také byty pro umělce, kteří zde budou své projekty uvádět. Ovšem asi nejdůležitějším využitím tohoto objektu bude vyhraněný prostor pro archiv. Světovar se tak po letech nečinnosti opět probouzí k životu.

¹⁶⁷ Projekt Spojených Národů a Kanady, jehož cílem bylo zabránit hladu a epidemiím v poválečném světě.

¹⁶⁸ *Český plzeňský pivovar SVĚTOVAR (1910-1933)*. Cironisová, Eva. In: Západočeský historický sborník / Plzeň : Státní oblastní archiv v Plzni 6, (2000,) s. 255-256.

¹⁶⁹ V secesním zámku vařili pivo. *Plzeňský deník*. 2007, roč. 16, č. 202, s. 3. (30. 8. 2007).

Závěr

Vznik Světovaru, stejně jako jakéhokoliv jiného pivovaru na území Plzně, provázely neustupující snahy o jeho likvidaci ze strany vedoucího plzeňského závodu – Měšťanského pivovaru. Ten se nehodlal smířit s žádnou potenciální konkurencí, a proto veškeré snahy o zakládání dalších podniků tohoto charakteru ničil již v zárodku. Měl k tomu jednak pádné důvody, jednak velmi dobře organizovanou síť konexí, s jejíž pomocí se mu dařilo dlouhá léta udržovat svůj pivovar v čele Plzně a okolí. Takto dokázal pivovar zastavit řadu plánovaných projektů, a to kolikrát pouze díky právním kličkám, kterými znemožnil konkurenci jakékoli projekty vůbec započít.

Výjimkou se v Plzni, kterou měl Měšťanský pivovar prakticky pod dohledem, staly pouze dva pivovary – Prior a Světovar. Druhému zmíněnému se nejen podařilo při zakládání projít přes Měšťanský pivovar, ale díky trpělivosti a neúnavnému čelení všem kladeným nástrahám se mu jako jednomu z mála podařilo stavbu zahájit. Velkým vítězstvím však teprve bylo, když se tato snaha v první čtvrtině 20. století začala přetvářet ve skutečný pivovar, který nejenže fyzicky existoval, ale dokonce byl schopen začít s výrobou piva. Světovar se tak nepotýkal s klasickými problémy obdobného podniku, protože se musel každým dnem bránit stále agresivnějšímu Měšťanskému pivovaru, který soustavně trval na jeho uzavření. Přičteme-li k tomu fakt, že Světovar s tímto břemenem nezastavil výrobu ani při vypuknutí první světové války, která mu už tak nelehkou situaci ještě několikanásobně zhoršila, musíme přiznat jeho zakladateli Janu Kleisslovi obrovský zápal pro tento podnik.

Úspěch Světovaru skutečně závisel na Janu Kleisslovi, který dokázal pružně reagovat na všechna negativa snášející se v průběhu let na jeho podnik. Díky jeho neúnavným snahám byl Světovar po celou dobu prvního celosvětového konfliktu podnikem prosperujícím, což bylo v situaci, kdy svou činnost ukončovaly desítky pivovarů, velmi obtížné. Jan Kleissl ale dokázal mnohem víc než udržet svůj pivovar v chodu za nepříznivých podmínek. Ze Světovaru vybudoval nejmodernější pivovar v Plzni, jehož produkt se vyvážel prakticky do celého světa. Zároveň se dokázal obejít bez větších marketingových tahů a svůj závod veřejnosti představoval v tom nejlepším světle za pouhé pomoci svého řečnického umění. Jeho přesvědčovací metody informující o kvalitě světovarského piva byly však velmi úspěšné a v rámci možností i nápadité. Kromě samotného vyzdvihování piva ze Světovaru se tak přikláněl i k dalším propagačním technikám, mezi než patřilo i skládání

pochvalných veršů. Jeho sebevědomé jednání mělo podobný dopad i na jeho odběratele, kteří nejenže se začali o Světovar vyjadřovat podobně pochvalně, ale jejich řady se díky tomu dokonce rozšiřovaly.

Bohužel se s Kleisslovou smrtí Světovar začal stále více přibližovat vizi Měšťanského pivovaru, který stále vyčkával, kdy se v jeho chodu naskytne vhodná příležitost pro zastavení jeho činnosti. Se smrtí Jana Kleissla ze Světovaru zmizely i potřebný elán a nadšení pro věc, díky nimž se tento podnik dostal od svého založení až k počátkům hospodářské krize.

Přestože byl Světovar stále výdělečným závodem, a to i v době hluboké krize, jeho vnitřní struktura se začala pod nátlakem Měšťanského pivovaru drobit a na počátku 30. let 20. století bylo téměř jisté, že Světovar Měšťanskému pivovaru nakonec podlehne. Hlavním problémem se ukázala být skutečnost, že ostatní zaměstnanci ve vedení Světovaru mají „svou cenu“, již byl Měšťanský pivovar ochoten zaplatit za fúzi s jeho zbudovaným pivovarským koncernem. Během několika let se tak Měšťanskému pivovaru podařilo zlomit i ty nejnepříjemnější odpůrce slučování pivovarů, protože síly a samostatnosti, jež do podniku vnesl Jan Kleissl, rapidně ubývalo.

Situace dopadla nakonec ještě dramatičtěji, než si veřejnost dokázala představit. Sen Jana Kleissla, který řadu let pečlivě budoval, byl tak zaprodán velkému pivovarskému koncernu, jenž ho definitivně zlikvidoval. To vše navíc učinil pod klamavým přesvědčováním světovarských zaměstnanců, které spolu s plzeňskou veřejností informoval o tom, že sloučením pivovarů nedojde k žádným výrazným změnám na straně výroby ani vnitřní struktury podniku. Po souhlasu všech stran s finální fúzí se však tyto sliby rozplynuly a Měšťanský pivovar nejenže propustil téměř 95 % zaměstnanců Světovaru, ale zároveň také zastavil výrobu světovarského piva, jehož odběratele lživě obeznámil s mizernou kvalitou tohoto produktu. Tím se Měšťanský pivovar definitivně zbavil konkurenčního pivovaru, který na něj byl schopen vrhat stín téměř dvě desítky let a svým neústupným počínáním předvedl světu, že i v nehostinných podmínkách se dá vybudovat prosperující podnik.

Světovar, který byl před polovinou třicátých let prohlášen za neexistující, však stále jisté využití poskytoval. Přestože se jednalo o využití sekundární, nebo v pozdější době téměř nouzové, stále převážná část jeho budov sloužila. Později, když bylo veškeré pivovarské zařízení odvezeno nebo rozprodáno, byl Světovar určen výhradně pro vojenské účely. V tomto stavu setrval zhruba do konce 20. století, přičemž v tomto bodě zůstal osud budoucího objektu Světovaru nevyřešený.

S přízní osudu se však objekt Světovaru setkává v posledních letech, kdy se jedná o jeho využití po vzoru jiných, podobně situovaných, evropských objektů bez většího významu. Světovar se tak v rámci projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 vrací zpátky na výsluní. Tentokrát však ne jako znovuzrozený pivovar, který by se opět dělil o svou přízeň s pivovarem měšťanským (dnes Pilsner Urquell pod vedením společnosti SABMiller), ale jako kulturní centrum soustředící do svého objektu různorodé umělecké počiny. Světovar by se tak v následujících letech měl stát objektem zastřešujícím archiv, galerie, sály pro koncerty a jiné společenské akce. Celá akce je však zatím ještě v počáteční fázi. Přesto už jsou plány na pokračování projektu zhotovené a vše nasvědčuje tomu, že Světovar, jehož osud byl ještě před několika lety velice nejistý a spíše nasvědčoval demolici, nabere zpět svou původní slávu. Jen v odvětví, se kterým by Jan Kleissl ve své podnikatelské činnosti nejspíš nepočítal.

Náplní této bakalářské práce měl být nejen vývoj Světovaru jako celku, ale především měla tato práce poukázat na tvrdý konkurenční boj mezi pivovary v první polovině 20. století.

V tomto směru práce dosáhla svých záměrů, protože se mi podařilo dohledat většinu údajů dokládající skutečnou válku vedenou Měšťanským pivovarem proti své konkurenci. Zároveň se mi podařilo objevit řadu detailů, které doplňují dosud známou historii Světovaru. Tato celková rozšíření zároveň částečně upravují zatím jedinou práci věnovanou Světovaru od autorky Evy Cironisové, která se vedle Světovaru zabývala i dalšími pivovary. Ve svém díle ale nevěnovala tolik prostoru konkurenčním bojům, jež se na konkurenčních závodech Měšťanského pivovaru tolik podepsaly.

Historie Světovaru je touto prací dotažena k úplnosti a dalším rozšiřujícím tahem by se tak mohlo stát jeho využití v letech, kdy již tento objekt nefungoval jako pivovar.

Summary

The founding of the Světovar brewery was very complicated due to numerous attempts at destroying it by the leading Pilsner brewery concern, Měšťanský pivovar. This brewery was afraid of the potential new competition, so it was trying to destroy all tendencies in building new breweries. This concern had also great connections, so it was quite easy for it to stop all the efforts. Only two other breweries were able to gain recognition: Světovar and Prior.

Světovar actually managed not only to be build, but also to start the beer production. It achieved a great success thanks to its founder, Jan Kleissl. Under the terms of the Světovar's promotion, he even started composing poems about its product. It was mainly Kleissl's propagation that transformed Světovar into a going concern and the most modern brewery in Pilsen, which exported its product globally. Světovar was able to keep going even in very unfortunate conditions, including the First World War.

With Kleissl's death, Světovar's faith was put into a jeopardy. Měšťanský pivovar initiated the attempts to fuse. After a long perusading, Světovar surrendered and the merger was signed on condition that no important things would be changed. However, shortly after the fusion, 95 % of the employees were dismissed. Měšťanský pivovar also started to spread gossips about inefficient quality of the Světovar beer. Finally, the production of the Světovar beer was stopped completely. By this step, Měšťanský pivovar managed to get rid of its greatest competitor.

After Světovar's closure, the building was used for military purposes until the end of the 20th century. Nowadays, the Světovar complex is being renovaded into a new cultural center with a gallery, an archive and a concert hall. The reconstruction should be finished until 2015 under the terms of the 2015 Pilsen European Capital of Culture project.

Seznam literatury a pramenů

Archivní prameny

Podnikový archiv Plzeňský prazdroj, *fond Český plzeňský pivovar, a.s.* Plzeň, sg. I-V.

Literatura

BASAŘOVÁ, Gabriela. *České pivo*. Praha : Nuga, 1999. 231 s.

BĚLOHLÁVEK, Miloslav, Vladimír BYSTRICKÝ a Věra HOLÁ. *Minulostí Plzně a Plzeňska sv. 3*. Plzeň: Krajské nakladatelství v Plzni.

CIRONISOVÁ, Eva. *Český plzeňský pivovar Světovar (1910 - 1933)* V Plzni : Státní oblastní archiv, 2000. s. 223-263.

JALOWETZ, Eduard. *Plzeňské pivo ve světle praxe a vědy*. Plzeň : Euroverlag, 1999. 93 s.

PŘIKRYL, Karel et al. *Měšťanský pivovar v Plzni: 1892-1942*. Praha: Stylizace, 1995. 352 s.

SUCHÝ, Václav. *Měšťanský pivovar v Plzni*. Plzeň : I. Schiebl, 1892. 523 s.

TIERNEY-JONES, Adrian, ed. *1001 piv, která musíte ochutnat, než umřete*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, ©2011. 960 s. ISBN 978-80-7207-814-1.

VOGELTANZ, Evžen, ed. a MOŠNA, Karel, ed. *Plzeňský Gambrinus: Pamětní spis ke 100. výročí založení pivovaru: 1869-1969*. 1. vyd. Plzeň: Západočes. nakl., 1969. 35, [1] s.

ZEMAN, Adolf, LAŠTOVKA, Vojtěch a LHOTKA, Václav, jr. *K historii Plzeňských pivovarů*. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1959. 139, [3] s.

Seriálové publikace

Český denník. Plzeň: Závody pro průmysl tiskařský a papírnický, 1912-1916. ISSN 1801-2620.

Kvas: časopis pro pivovarnictví, vinopalství, vinařství a chmelařství. Praha: Ant. St. Schmelzer, 1873-1940.

Nová doba: orgán lidu pracujícího. Plzeň: František Unger, 1896-1945. ISSN 1804-3852.

Pivovarské listy: časopis věnovaný zájmům veškerého sladovnictví. V Praze: Karel Tiller, 1883-1919.

Plzeňský deník: Nezávislý regionální list. Plzeň: Vltava, 1992- . ISSN 1210-5139.

Pravda: Západočeský regionální deník. Plzeň: Tiskařské a nakladatelské družstvo Pravda v Plzni, 1921-1991. ISSN 1803-1633.

Internetové zdroje

[online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: http://www.zateckychmel.eu/index_cz.html.

[online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: http://www.paichl.cz/paichl/knihy/PLZ_luzka.htm.

VOGELTANZ, Evžen, MOŠNA, Karel. *Historie pivovaru Gambrinus 1869-1969 a historie plzeňského pivovarnictví* [Cit. 2014-03-09].

[online]. Dostupné z: <http://www.pivovary.info/view.php?cislocclanku=2008050019>.

Seznam příloh

- Příloha č. 1 - Zapsání Světovaru do obchodního rejstříku, zdroj: Podnikový archiv Plzeňského prazdroje.
- Příloha č. 2 - Zapsání ochranné známky Světovar/Weltbraü, zdroj: Podnikový archiv Plzeňského prazdroje.
- Příloha č. 3 - Zpráva od pražského zástupce Světovaru, zdroj: Podnikový archiv Plzeňského prazdroje.
- Příloha č. 4 - Zapsání ochranné známky Černá Plzeň, zdroj: Podnikový archiv Plzeňského prazdroje.
- Příloha č. 5 - Předpokládaný vzhled archivu Světovar na hradbách samotného objektu, foto: autor.
- Příloha č. 6 - Grafické vyobrazení fungujícího projektu Světovar na hradbách samotného objektu, foto: autor.
- Příloha č. 7 - Předpokládaný vzhled finálního projektu Světovar na hradbách samotného objektu, foto: autor.
- Příloha č. 8 - Pohled přes bránu do objektu Světovaru, foto: autor.

Příloha č. 1

Číslo deníku 1114/12

Výtah - Auszug

obchodního rejstříku Reg. B. u krajského soudu v Plzni
Handelsregister Reg. B. bei den Kreisgerichte Plizen

Svazek Band 30

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Rein Eintrag Datum Firma Tag der Eintragung	Den Tag der Eintragung	Firma der Gesell- schaft	Mitglieds- schaft	Ort der Zweigsitzung	Vorstand Gegenstand des Uster- nehmens	Výše základní kapitálu v korunách Höhe des Grundkapitals in Kronen	Vše jednateř aktiů podíl v korunách a v procentech Höhe der Aktien anteile in Kronen und Procenten der Aktien	Jména členů představenstva Name der Vorstands- mitglieder	Prokuristé a likvidátoři Prokuristen und Liquidatoren	Právní poměry společnosti Rechtsverhältnisse der Gesellschaft	Poznámky Bemerkungen
17 14	30 proč. 1910	Lesky plzeňský pivovar akciová společnost v Plzni Dobruška Plzeň Koblenz akciová společnost v Plzni									
17 17	16 proč. 1911										
17 4	24 proč. 1911										
17 6	8 proč. 1912										

Příloha č. 2

Certifikát.

SVĚTOVAR

Úřad pro zápis známek potvrdil, že známka tato byla od firmy Lesky plzeňský pivovar akciová společnost v Plzni dne 7. března 1912 o 10 hod. 30 m. obpolodní k zápisu podána a do rejstříku známčového pod č. 1255 řádně zapísána.

Známkou tato, dle § 16 zákona o ochraně známek k obnošení předložena byla písemně zapísána dne 1912 pod č. 190.

Známkou slouží k tomu, aby k obchodu určena o pivovaru firmy v Plzni výrobce piva

rozeznává se byl od jiných výrobků a zboží stejného druhu byl

Taxa 10 K t. j. deset korun byla zaplacena.

Obchodní a živnostenské komory v Plzni
úřad pro zápis známek.

V Plzni, dne 7. března 1912

Předseda živnostenské komory
Dr. J. J. J.

Certifikát.

WELTBÄU

Úřad pro zápis známek potvrdil, že známka tato byla od firmy Lesky plzeňský pivovar akciová společnost v Plzni dne 7. března 1912 o 10 hod. 30 m. obpolodní k zápisu podána a do rejstříku známčového pod č. 1256 řádně zapísána.

Známkou tato, dle § 16 zákona o ochraně známek k obnošení předložena byla písemně zapísána dne 1912 pod č. 190.

Známkou slouží k tomu, aby k obchodu určena o pivovaru firmy v Plzni výrobce piva

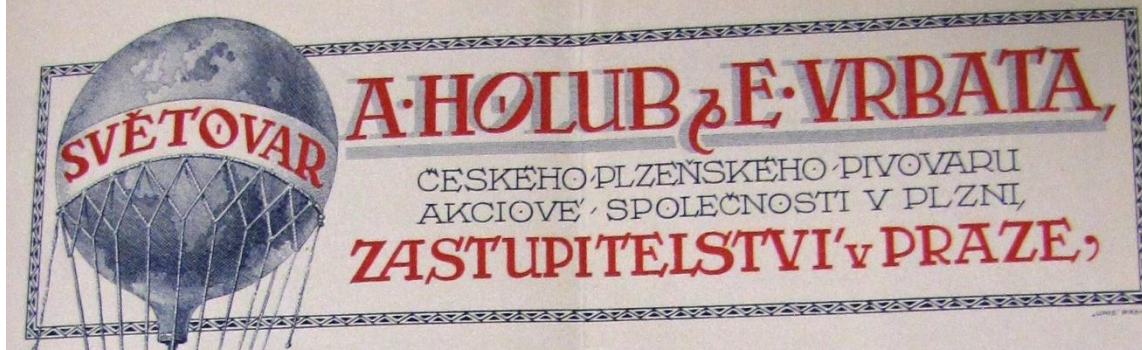
rozeznává se byl od jiných výrobků a zboží stejného druhu byl

Taxa 10 K t. j. deset korun byla zaplacena.

Obchodní a živnostenské komory v Plzni
úřad pro zápis známek.

V Plzni, dne 7. března 1912

Předseda živnostenské komory
Dr. J. J. J.

V Praze, dne 25. srpna 1915. 191

Velevážený pane sládku !-

V příloze dovoluujeme si zaslati došlý nás právě re-
komand. přípis odběratelky piva našeho, pí. Žežulkové ,
ku lask. přečtení téhož . Současně pak podotýkáme, že
paní Žežulková obdržela poslední zásilku piva přímo z va-
gonu ,/čerstvé /, a znamenáme

s výrazem obzvláště ří úcty :

A. HOLUB & E. VRBATA,
Čestné pilsenské pivovaru akc. spol. v Plzni
zastupitelství v Praze;
Smíchov, Zlatovská tř. č. 18.

11-102
25/2 1932

OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÁ KOMORA V PLZNI.

Rejstřík známek

Číslo 1989.

VIII. folio 265.

Certifikát

Datum podání	Dne 28. února 1922 v 13 hod.
Původně zapsána	
Žadatel	Firma: ČESKÝ PLZEŇSKÝ PIVOVAR AKCIOVÁ SPOL., Sídlo: P L Z E Ň.
Známka	
Podnik	pivovar v Plzni.
Zboží	Skupina V., pivo.
Poznámka	

Úřad pro zápis známek a vzorků
u obchodní a živnostenské komory v Plzni.

Prisežný registrant

W. Bayev

Příloha č. 6

Příloha č. 7

Příloha č. 8

